

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

Evidenčné číslo: 101004 /B/2022/3 6122 1679 0250 3940

SOCIÁLNO-EKONOMICKÝ VÝVOJ SLOVENSKA

Bakalárska práca

2021/2022

Ivana Dufalová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

SOCIÁLNO-EKONOMICKÝ VÝVOJ SLOVENSKA

Bakalárska práca

Študijný program: Ekonómia a manažment

Študijný odbor: Verejná správa a regionálny rozvoj

Školiace pracovisko: Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja

Vedúci záverečnej práce: Mgr. Klaudia Glittová

Bratislava 2022

Ivana Dufalová

Ekonomická univerzita v Bratislave
Národohospodárska fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Ivana Dufalová
Študijný program: verejná správa a regionálny rozvoj (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., denná forma)
Študijný odbor: ekonómia a manažment
Typ záverečnej práce: Bakalárska záverečná práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský
Sekundárny jazyk: anglický

Názov: Sociálno-ekonomický vývoj Slovenska

Anotácia: Transformujúca sa ekonomika poukazuje na meniace sa podmienky rozvoja regiónov a uplatniteľnosti na pracovnom trhu. Hlavným cieľom práce bude vyhodnotenie kľúčových ukazovateľov trhu práce, identifikácia procesov a trendov, ktoré generovali celkové sociálno-ekonomické postavenie regiónov Slovenska. Aký ekonomický pokrok zaznamenalo Slovensko aj v porovnaní s ostatnými krajinami, ktoré sa stali súčasťou EÚ v roku 2004? Na základe uvedených faktorov určiť súčasný stav, výzvy, prípadne zlepšenia do budúcnosti.

Vedúci: Mgr. Klaudia Glittová
Katedra: KVSaRR NHF - Kat. verej. spravy a regional. rozvoja NHF
Vedúci katedry: doc. Ing. Štefan Rehák, PhD.
Dátum zadania: 19.01.2021

Dátum schválenia: 20.01.2021

doc. Ing. Štefan Rehák, PhD.
vedúci katedry

Abstrakt

DUFALOVÁ, Ivana: *Sociálno-ekonomický vývoj Slovenska*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja – Vedúca záverečnej práce: Mgr. Klaudia Glittová – Bratislava: NHF EU, 2022, 45 s.

Hlavným cieľom záverečnej bakalárskej práce je analyzovať sociálno-ekonomický vývoj Slovenska v kontexte trhu práce. Práca je rozdelená do troch kapitol. Prvá kapitola sa zameriava na teoretické vymedzenie problematiky zaoberajúcej sa sociálno-ekonomickým rozvojom, regionálnou politikou a trhom práce. Druhá kapitola popisuje cieľ práce, metodiku práce a metódy skúmania. V poslednej, tretej kapitole sme si na základe ukazovateľov miery nezamestnanosti, miery zamestnanosti, miery ekonomickej aktivity, priemernej nominálnej mesačnej mzdy a miery voľných pracovných miest analyzovali trh práce. Trh práce sme pomocou spomínaných ukazovateľov skúmali za obdobie od roku 2004 až do roku 2021. Analýza bola zameraná na úroveň NUTS 3, a na krajiny ktoré sa stali súčasťou Európskej únie v roku 2004.

Kľúčové slová: trh práce, NUTS 3, nezamestnanosť, regionálna politika

Abstract

DUFALOVÁ, Ivana: Socio-economic development of Slovakia. – University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Public Administration and Regional Development. – Thesis Supervisor: Mgr. Klaudia Glittová – Bratislava: NHF EU, 2022, 45 p.

The main goal of the final bachelor thesis is to analyze the socio-economic development of Slovakia in the context of the labour market. The work has three chapters. In the first chapter we deal with the theoretical definition of the socio-economic development, regional policy and the labour market. In the second chapter we present the aim, methods and methodology of the thesis. In the last, third chapter, we analysed the labour market on the basis of indicators of the unemployment rate, the employment rate, the economic activity rate, the average nominal monthly wage and the vacancy rate. We examined the labour market using the mentioned indicators for the period from 2004 to 2021. The analysis focused on the NUTS 3 level, and on the countries that became part of the European Union in 2004.

Key words: labour market, NUTS 3, unemployment, regional policy

Obsah

Úvod.....	7
1. Súčasný stav riešenia problematiky doma a v zahraničí.....	8
1.1. Sociálno-ekonomický rozvoj.....	8
1.1.1. Región a jeho špecifiká	9
1.2. Regionálna politika.....	11
1.2.1. Regionálna politika Európskej únie	12
1.2.2. Programové obdobie 2014-2020	13
1.2.3. Programové obdobie 2021-2027	14
1.3. Trh práce.....	16
1.3.1. Nezamestnanosť ako dôsledok nerovnováhy na trhu práce	17
1.3.2. Politika trhu práce	19
1.3.3. Ukazovatele trhu práce.....	20
2. Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania.....	23
2.1. Metodika práce a metódy skúmania	23
3. Výsledky práce a diskusia.....	25
3.1. Nezamestnanosť	25
3.2. Zamestnanosť	29
3.3. Ekonomicky aktívne obyvateľstvo	31
3.4. Priemerná mzda	32
3.5. Voľné pracovné miesta.....	34
3.6. Návrhy na znižovanie disparít na trhu práce	35
3.7. Diskusia	37
Záver.....	38
Zoznam použitej literatúry.....	40

Úvod

Medziregionálne problémy trhu práce v súčasnosti predstavujú veľký problém, ktorý sa dotýka väčšiny krajín vrátane Slovenska. Slovenská republika sa aj napriek jej malej rozlohe vyznačuje relatívne výraznými regionálnymi disparitami. Regionálne disparity trhu práce patria k najdiskutovanejším témam v laickej i odbornej verejnosti práve z dôvodu ich nepriaznivých dopadov na obyvateľstvo. Vo všeobecnosti sú pokladané za negatívny jav, ktorý je potrebné neodkladne riešiť. Dôležitosť a zlá situácia, v ktorej sa nachádza Slovenská republika nás viedla k spracovaniu tejto bakalárskej práce.

Hlavným cieľom záverečnej bakalárskej práce je vyhodnotiť kľúčové ukazovatele sociálno-ekonomického vývoja so zameraním na trhu práce. Prostredníctvom vybraných ukazovateľov sme pozorovali vývoj trhu práce na úrovni NUTS 3 v rokoch 2004 až 2021. Slovensko nebudeme skúmať len na národnej úrovni, ale budeme ho porovnávať aj s ostatnými krajinami, ktoré sa stali súčasťou EÚ v roku 2004. Na základe zistení vyhodnotíme súčasný stav a predložíme možné návrhy na znižovanie medziregionálnych rozdielov. Obsah práce je rozdelený do troch hlavných kapitol, ktoré nadväzujú na uvedený cieľ.

Prvá kapitola práce sa zameriava na teoretické vymedzenie pojmov súvisiacich s problematikou sociálno-ekonomického rozvoja. Jednotlivé podkapitoly sa venujú pojmu región a jeho klasifikácii, regionálnym disparitám a regionálnej politike. V prípade podkapitoly súvisiacej s regionálnou politikou Európskej únie uvádzame konkrétne tri programové obdobia, ktoré súvisia s našim sledovaným obdobím. Posledná podkapitola popisuje trh práce a dôsledky nerovnováhy na ňom, politiku trhu práce a ukazovatele trhu práce. Celá teoretická časť je spracovaná na základe odbornej literatúry a dokumentov zaoberajúcimi danou problematikou. Druhá kapitola popisuje cieľ a čiastkové ciele práce spolu s metodikou práce. V poslednej kapitole, ktorou je naša praktická časť skúmame vybrané ukazovatele trhu práce. Medziregionálne rozdiely identifikujeme na základe zvolených ukazovateľov, ako miera ekonomickej aktivity, miera evidovanej nezamestnanosti, miera zamestnanosti, priemerná nominálna mesačná mzda a miera voľných pracovných miest. Poslednou dôležitou časťou tejto kapitoly sú návrhy na znižovanie regionálnych rozdielov na trhu práce.

1. Súčasný stav riešenia problematiky doma a v zahraničí

Výrazne rozdiely v sociálno-ekonomickej úrovni regiónov sú v súčasnosti veľkým problémom nie len na Slovensku, ale aj vo väčšine krajín Európskej únie (EÚ). Prechod od centrálne riadeného hospodárstva k trhovému hospodárstvu priniesol množstvo problémov a medzi jeden z nich radíme aj výrazné prehĺbenie regionálnych disparít na Slovensku. Transformačné procesy sa odzrkadlili nielen v prosperite a výkonnosti ekonomických subjektov, ale významne zasiahli rozvoj rôznych oblastí ekonomiky ako aj oblasť trhu práce (Švecová a Rajčáková, 2014). Trh práce je kľúčový pre sociálno-ekonomický vývoj, pretože produktivita práce a zamestnanosť sú prioritami ekonomického rastu a nezamestnanosti. Spolu s vývojom miezd sa priamo dotýka kvality a životnej úrovne obyvateľstva (MF SR, 2009). Pre pochopenie problému, ktorému čelí trh práce je potrebné sa oboznámiť s niektorými základnými teoretickými pojmami.

1.1. Sociálno-ekonomický rozvoj

Pojem sociálno-ekonomický rozvoj predstavuje zmeny, ktoré vedú k zlepšeniu súčasného stavu, tak v spoločenských ako aj v sociálnych oblastiach života. Zmeny sa prejavujú aj v zlepšovaní životných podmienok obyvateľov v určitej oblasti, čo vedie k spokojnosti jednotlivca. Z iného pohľadu, rozvoj môžeme vnímať aj ako zníženie nezamestnanosti, zvýšenie HDP, zvýšenie pracovných miest alebo nárast príjmov (Uránová, 2005).

Zmeny v ekonomike prechádzajú rôznymi fázami, podľa Teja (2002) ide o nasledujúce štyri fázy:

- rast,
- rozvoj,
- stagnácia,
- úpadok.

Ekonomický rast a rozvoj sú pojmy ktoré predstavujú pre každé územie či región žiadaný stav. V opačnom prípade už nie veľmi žiadaným stavom je fáza stagnácie. Ak sa región považuje za ekonomicky rozvinutý, táto fáza mu z krátkodobého hľadiska nemôže uškodiť. V prípade, že sa región radí k menej rozvinutým, nástup stagnácie v závislosti s časovým horizontom môže spôsobiť problém. Úpadok regiónov sa vyznačuje nepriaznivým ekonomickým prostredím, zvýšenou migráciou obyvateľov z regiónu,

rozpadom podnikov a opotrebovaním výrobných fondov. Nepriaznivé ekonomické prostredie spôsobuje, že nevznikajú nové firmy, fondy sa neprehlbujú a nastáva ubúdanie pracovnej sily. V takých prípadoch prichádza zhoršenie všetkých sociálno-ekonomických ukazovateľov.

Rozdiel v stupni sociálno-ekonomického rozvoja regiónov sa často označuje pod pojmom „regionálne disparity“. Tento pojem si priblížime viac spolu s pojmom „región“ v nasledujúcej podkapitole.

1.1.1. Región a jeho špecifiká

Pri definovaní pojmu región sa stretávame v literatúre s množstvom rôznych prístupov, ktoré ho vymedzujú a práve preto dodnes neexistuje žiadna konkrétna definícia. Bašovský a Lauko (1990) pokladá región za zložitý dynamický priestorový systém, ktorý vznikol na zemskom povrchu prostredníctvom interakcie prírodných a socioekonomických javov. Región sa často chápe aj ako geografický celok, ktorý vznikol na základe umelého vytýčenia teritória z národnej ekonomiky. Taktiež sa objavuje definícia opisujúca región ako priestor, ktorý je obývaný ľuďmi a tí si k nemu vytvárajú istý emocionálny vzťah (Novotná 2007). Definície pojmu „región“ a následne podrobné členenie uvádzame z dôvodu, že práve medziregionálne disparity trhu práce budú cieľom nášho skúmania v ďalšej kapitole. Na základe týchto nadobudnutých teoretických poznatkov budeme vedieť zaradiť región do rôznych kategórií.

Z hľadiska stupňa ekonomického rozvoja sa regióny členia na rozvinuté a problémové regióny (Massari a kol., 2016). Novotná (2007) rozoznáva z hľadiska štruktúry taktiež dva druhy regiónov. Homogénne a nehomogénne. Homogénne regióny sú typické rovnorodosťou vlastností a spoločnými indikátormi ako napr. poľnohospodárstvom, cestovým ruchom a stupňom zamestnanosti v priemysle. Medzi nehomogénne regióny zaraďujeme funkčné a nodálne regióny. Základnou črtou funkčného regiónu sú intenzívne ekonomické vzťahy ako napr. služby alebo dodávateľské vzťahy. V prípade nodálneho je to premiestňovanie obyvateľstva (migrácia).

System klasifikácie územno-štátnych jednotiek známy pod skratkou NUTS sa používa vo všetkých členských krajinách EÚ. Účelom tohto systému je rozčlenenie územia krajín EÚ na územné jednotky nižšieho hierarchického stupňa ako predstavujú národné štáty a to pre potreby teritoriálneho rámca regionálnej štatistiky. Klasifikácia regiónov podľa NUTS bola stanovená v spolupráci medzi Štatistickým úradom (ŠÚ) EÚ, národnými

štatistickými úradmi a Európskou komisiou. Toto členenie sa zakladá na triedení regiónov a to tak, že tri úrovne sú regionálne NUTS I až NUTS III a dve sa používajú pre lokálnu úroveň NUTS IV (LAU 1) a NUTS V (LAU 2). (Rievajová a Klimko, 2018). Najväčšiu pozornosť však kladieme úrovni NUTS 3, čo predstavuje osem krajov, ktorých vývoj na trhu práce budeme pozorovať.

Tabuľka 1 NUTS klasifikácia územno-štatistických jednotiek v Slovenskej republike

Úroveň NUTS	Počet	Územnosprávne jednotky spadajúce pod príslušný NUTS v SR
NUTS 1	1	Slovenská republika
NUTS 2	4	Bratislavský kraj, Západné Slovensko, Stredné Slovensko, Východné Slovensko,
NUTS 3	8	Kraje: Bratislavský, Trnavský, Trenčiansky, Nitriansky, Banskobystrický, Žilinský, Košický, Prešovský
NUTS 4 (LAU 1)	79	Okresy
NUTS 5 (LAU 2)	2883	Obce

Zdroj: ŠÚ SR, 2009

Úzko spätý s pojmom región je aj pojem „disparita“, ktorý predstavuje rozdielnosť, nerovnosť, rôznosť alebo nepomer rôznych javov. Pre lepšie pochopenie pojmu „regionálne disparity“ k nemu budeme pristupovať z viacerých uhlov pohľadu, keďže neexistuje všeobecná definícia a každý autor definuje disparity odlišne.

Regionálne disparity sú definované ako „dôsledok regionálneho vývoja, keď v regionálnom vývoji v konkrétnych historických podmienkach dochádza k nesúmernému vývoju regiónov.“ Takýto nerovnomerný vývoj má za následok nerovností v kultúrnych, sociálnych, ekonomických, infraštruktúrnych a mnohých ďalších oblastiach. (Gajdoš in: Výrostová, 2010). Regionálne disparity možno špecifikovať ako rozdiely vymedzené v abstraktnom metrickom priestore. K výsledkom rozdielnosti dochádza pri vzniku nerovnováhy v sociálno-ekonomickom rozvoji územia.(Meliciani, 2015). McSorley (2016) vníma regionálne disparity ako rozdiely medzi ekonomickým výkonom a blahobytom regiónov.

Keďže sa v praktickej časti budeme venovať aj krajom Slovenska, považujeme za nevyhnutné venovať pozornosť aj pôvodným príčinám vzniku regionálnych disparít. Veľké dopady na rozvoj regiónov Slovenska malo podľa Korca (2009) transformačné obdobie po roku 1989 a to konkrétne demokratizácia spojená s príchodom trhovej ekonomiky. Autor za

hlavné dôvody veľkých regionálnych disparít pokladá endogénne faktory ako územnosprávne členenie, sídelná a dopravná infraštruktúra, primárny potenciál regiónov, polohová aktivita alebo aj faktory ľudského kapitálu. Za exogénne faktory považuje uplatňovanie regionálnej politiky na úrovni EÚ a aj na úrovni štátu, inštitucionálne faktory ale aj proces globalizácie. Podľa Tvrdoňa a kol. (1995) sú dva dôvody vzniku nerovnosti v regiónoch. Prvým dôvodom je to, že regióny nemajú rovnaké vybavenie faktormi rastu v konkrétnom časovom momente. Druhým dôvodom je, že po istom čase sa jednotlivé rastové faktory využívajú s rôznou intenzitou a v rôznom množstve.

Regionálne disparity spôsobujú nižšiu produkciu a využitie disponibilných zdrojov taktiež zabraňujú dostatočnému ekonomickému rastu. Rozdiely v životnej úrovni spôsobujú nespokojnosť, vyššiu mieru kriminality, sociálne vylúčenie v regiónoch s vyššou nezamestnanosťou, čo má aj politické dôsledky. Práve kvôli negatívnym dopadom disparít štát zasahuje prostredníctvom regionálnej politiky s cieľom zabezpečiť regionálny rozvoj (Výrostová, 2010, s. 152).

1.2. Regionálna politika

Problematiku „regionálna politika“ uvádzame z hľadiska ucelenosti práce a ako nástroj na riešenie regionálnych disparít medzi regiónmi a ich ekonomicko-sociálneho vývoja. Regionálna politika sa zaraďuje pod oblasť hospodárskej politiky najmä kvôli svojmu obsahu a cieľom. Úlohou hospodárskej politiky je ovplyvňovanie dynamiky a štruktúry rozvoja národného hospodárstva.

Úlohou regionálnej politiky je na základe systému nástrojov (predovšetkým ekonomických) vytvoriť podmienky pre rovnomerný hospodársky a tým aj sociálny rozvoj regiónov (Samson, 2008).

Za hlavné ciele regionálnej politiky sa považuje:

- dosiahnutie vyváženého sociálneho a ekonomického rozvoja regiónov,
- podporovanie rozvoja menej rozvinutých regiónov,
- podporovanie ochrany životného prostredia a udržiavanie ekologickej rovnováhy,
- znižovanie alebo úplne odstránenie rozdielov v sociálnych, životných a pracovných podmienkach v určitých regiónoch,
- vytváranie podmienok pre investičný rozvoj,
- podpora rozsahu a skvalitňovania infraštruktúry v regióne (Výrostová, 2010).

Podľa Habánika a Koišovej (2011, s. 90) sú základne ciele regionálnej politiky nasledovné:

- udržiavanie optimálneho sociálno-ekonomického rozvoja,
- podporovanie podmienok pre rast životnej úrovne,
- vytvorenie vhodných podmienok pre udržateľný rozvoj,
- účinne využívanie územia, ekonomického, sociálneho, ľudského a prírodného potenciálu,
- dodržiavanie základných pravidiel pri realizácii

Ak svoju pozornosť upriamime na cieľ sociálno-ekonomického rozvoja, ktorý je našou prioritou, tak je nevyhnutné poukázať na možnosť pomoci na medzinárodnej úrovni. Práve krajiny EÚ si stanovili spoločné ciele, ktoré si objasníme v nasledujúcej podkapitole.

1.2.1. Regionálna politika Európskej únie

Regionálna politika EÚ sa pokladá aj za politiku finančnej solidarity. Takéto označenie nadobudla z dôvodu, že istá časť príspevkov od členských štátov do rozpočtu spoločenstva, je smerovaná na sociálne slabé skupiny a do málo rozvinutých regiónov (Európska komisia, 2001). Pre všeobecné objasnenie rozdielov medzi štrukturálnym a kohéznym fondom, ktoré budeme spomínať v nasledujúcich podkapitolách slúži nasledujúca tabuľka:

Tabuľka 2 Štrukturálne fondy EÚ a Kohézny fond

	Štrukturálne fondy	Kohézny fond
Cieľ	Znižovanie regionálnych disparít, Zvyšovanie životnej úrovne, Rast sociálnej a ekonomickej úrovne regiónov	Znižovanie ekonomických rozdielov medzi členskými štátmi EÚ
Územné smerovanie	Regióny NUTS 2 a NUTS 3 v súlade s kritériami oprávnenosti pre ciele štrukturálnej politiky.	Členské štáty EÚ, ktoré spĺňajú stanovené kritérium – HDP na obyvateľa v PKS je nižší ako 90% priemeru EÚ.
Odvetvové smerovanie	V zásade nie je vylúčený žiaden sektor.	Infraštruktúra všeobecného záujmu, životné prostredie.
Garanti	Riadiace orgány nesú hlavnú zodpovednosť za vypracovanie, riadenie implementáciu, monitorovanie a hodnotenie úspešností programových dokumentov.	Dohoda na základe ktorej prebieha realizácia projektov vzniká medzi Európskou komisiou a daným členským štátom. Národné orgány nesú zodpovednosť za implementáciu, dodržiavanie časového harmonogramu a obsahového rozpočtu schválených projektov.

Zdroj: Rajčaková (2009)

V nasledujúcich podkapitolách si bližšie priblížime dve najzásadnejšie programové obdobia 2014-2020 a 2021-2027. Dôležitým je však aj programové obdobie rokov 2007-2013, ktoré tak isto spadá do nášho skúmaného obdobia. V programovom období 2007-2013 sa oproti predchádzajúcemu obdobiu ponechali len tri štrukturálne fondy: Európsky sociálny fond, Európsky fond regionálneho rozvoja a Kohézny fond. Ich prioritou bolo dosiahnuť územnú spoluprácu, regionálnu konkurencieschopnosť, rozvoj EÚ a zníženie nezamestnanosti (Európsky sociálny fond plus, 2021).

1.2.2. Programové obdobie 2014-2020

Programovému obdobiu na roky 2014-2020 venujeme pozornosť predovšetkým z dôvodu, že aj tieto roky sú predmetom nášho skúmania v praktickej časti práce. EÚ podporuje regionálnu politiku SR prostredníctvom nástrojov štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu. Medzi štrukturálne fondy zaraďujeme:

- Európsky fond regionálneho rozvoja – zameriava sa na investície do tvorby pracovných miest, pomáha malým a stredným podnikom pomocou miestnych rozvojových projektov.
- Európsky sociálny fond – sústreďuje sa na nezamestnaných a ich návrat na trh práce.
- Európsky poľnohospodársky usmerňovací a záručný fond- na rozvoj vidieka
- Finančný nástroj na riadenie rybolovu

Kohézny fond patrí medzi osobitné nástroje, keďže sa nezaraďuje medzi štrukturálne fondy (pôvodne vznikol pre štáty, ktoré nespĺňali Maastrichtské kritéria).

Európsky sociálny fond (ESF) je fond, ktorého ciele je potrebné v našej práci definovať bližšie. ESF „smeruje svoju pozornosť na ľudí za účelom zlepšenia príležitosti v oblasti zamestnávania a vzdelávania v celej EÚ. Taktiež sa zameriava na zlepšenie situácie najzraniteľnejších osôb ohrozených chudobou.“(Európska komisia, 2014)

Počas obdobia 2014-2020 bolo vynaložených do ľudského kapitálu viac než 80 miliárd EUR. Ďalšie zhruba 3 miliardy bolo vynaložených na Iniciatívu podpory zamestnanosti mladých ľudí. Za hlavné ciele ESF v tomto programovom období patrí:

- podpora zamestnanosti a podpora pracovnej mobility,
- podpora sociálneho začleňovania
- podpora boja proti chudobe,
- investície do vzdelávania,
- podpora účinnej verejnej správy (Európska komisia, 2014).

1.2.3. Programové obdobie 2021-2027

Momentálne sa nachádzame v začiatkoch nového programového obdobia eurofondov, vďaka ktorým máme možnosť čerpať prostriedky od EÚ. V rokoch 2021-2027 sa Európsky fond regionálneho rozvoja (EFRR) zameria na investície do prepojenejšej, sociálnejšej, inteligentnejšej a ekologickejšej Európy. Fond umožní, aby Európa a regióny boli inteligentnejšie a konkurencieschopnejšie práve kvôli podpore malých a stredných podnikov. Na dosiahnutie sociálnejšej Európy a regiónov fond podporí inkluzívnu a efektívnu zamestnanosť, dostupnosť k zdravotnej starostlivosti, sociálne začlenenie, vzdelávanie, udržateľnosť cestovného ruchu, ale aj posilnenie úloh kultúry. EFRR taktiež podporuje miestny rozvoj a trvalo udržateľný rozvoj miest v celej EÚ (Európska komisia, 2021).

V aktuálnom programovom období je celkovo sedem programov týkajúcich sa podpory trhu práce, konkrétne znižovaniu nezamestnanosti. Tým najprínosnejším je Európsky sociálny fond Plus (ESF+), ktorý je veľmi dôležitý pre sociálno-ekonomické oživenie po pandémie Covid-19. ESF+ bude v rokoch 2021-2027 financovať vzdelávanie, sociálnu oblasť, trh práce, zdravotný systém a ďalšie oblasti, ktoré pandémia zasiahla a prehĺbila v nich nerovnosti. ESF+ sa bude tiež naďalej angažovať v rámci politiky súdržnosti a znižovať rozdiely medzi členskými štátmi a regiónmi.

Do ESF+ sú zlúčené tieto programy a fondy :

- Európsky sociálny fond (ESF) a Iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých
- Fond európskej pomoci najchudobnejším osobám (FEAD)
- Program EÚ pre zamestnanosť a sociálne inovácie (EaSI)
- Program v oblasti zdravia (Európske noviny, 2018).

Nezabúda sa ani na podporovanie sociálnej, územnej a hospodárskej súdržnosti EÚ. Tento fond je riadený prevažne členskými štátmi, avšak Komisia sa zaoberá dohľadom. Financovanie sa praktizuje pomocou:

- Časti zdieľaného hospodárenia – vykonávajú ju členské štáty v partnerstve s Komisiou. Na programové obdobie 2021-2027 je vyčlenený rozpočet okolo 98,5 miliardy eur.
- Oblasť zamestnanosti a sociálnych inovácií (EaSI)- realizovaná Komisiou s rozpočtom zhruba 762 miliónov eur na obdobie 2021-2027. (Európska komisia, 2021).

Je veľmi potrebné využiť niekoľko miliardový balíček od EÚ čo najefektívnejšie, aby sa minimalizovali súčasné sociálne problémy. Taktiež to je jedna z najlepších ciest na dosiahnutie oživenia slovenskej ekonomiky, ktorá je výrazne poznačená pandemiou. Využitie týchto financií by malo byť realizované v najvyššej možnej miere, čo by pomohlo fungovaniu trhu práce, konkrétne znižovaniu vysokej nezamestnanosti (Európske noviny, 2018).

1.3. Trh práce

Medzi najdiskutovanejšie témy v súčasnej dobe patrí otázka znižovania medziregionálnych rozdielov práve na trhu práce. Trh práce predstavuje miesto, na ktorom dochádza k stretu ponuky práce a dopytom po práci (Šibl a kol. 1996). Ponuku práce tvoria tí, ktorí ponúkajú pracovnú silu (uchádzači o zamestnanie alebo zamestnanci) a dopyt tí, ktorí nakupujú pracovnú silu (firmy) (Kolibová a Kubicová, 2005). Podľa Miháliky (1999) je trh práce súčasťou pravidiel, systémových predpokladov, inštitucionálnych podmienok a mechanizmom fungovania dopytu a ponuky po práci. Podobne popisuje trh práce aj Kovalíková (2000, s. 161) podľa ktorej to je „zložitý mechanizmus vzťahov, ktorý vzniká a neustále sa obnovuje na strane dopytu a ponuky, ako i procese formovania ceny práce.“ Podstatou trhu práce je podľa Kuchára (2007) sloboda a to v rozhodovaní jednotlivca ponúknuť svoju prácu a sloboda pri rozhodovaní firmy, či príjme ponúkanú prácu.

Dvořáková (2007) za hlavné determinanty trhu práce na strane ponuky považuje:

1. mieru ekonomickej aktivity obyvateľstva,
2. reálne mzdy.
3. tradície, kultúru a pracovné zvyky,
4. demografický vývoj,
5. štátne transfery.

Za hlavné determinanty na strane dopytu považuje:

1. cenu práce,
2. ceny ostatných vstupov
3. produktivitu práce,
4. voľnú pracovnú silu na pracovnom trhu.

V regionálnej ekonomike sa od trhu práce očakáva, že:

- zabezpečí pre región dostatočné množstvo pracovnej sily v potrebnej vzdelanostnej, profesijnej, vekovej a odbornej štruktúre
- zabezpečí pracovnú silu v regióne vhodnými spôsobom a dostupnými prostriedkami, hlavne zodpovedajúcou mierou pracovných príjmov (úlohy sú vykonávané súčasne) (Rievajová a kol., 2012).

Trh práce je veľmi diferencovaný a rozmanitý, toto tvrdenie je spájané s regionálnou odlišnosťou. Z územného hľadiska sa trh práce člení na miestny, regionálny, národný

a globálny. Regionálny trh práce predstavuje región resp. miesto v ktorom nastáva územná zhoda medzi dopytom a ponukou práce. Na strane dopytu sa rovnováha prejavuje vtedy, ak veľká časť zamestnancov, organizácií a podnikov nachádzajúcich sa v regióne pochádza z toho istého regiónu a dostupné pracovné miesta sa obsadzujú prevažne ekonomicky aktívnym obyvateľstvom tohto regiónu. Na strane ponuky nastáva rovnováha vtedy, ak ekonomicky aktívne obyvateľstvo, ktoré žije v danom regióne v ňom aj pracuje resp. si tam prácu hľadá. Na základe toho pojem regionálny trh predstavuje územie, v ktorom sa kľúčová časť potencionálnych a reálnych tokov za prácou odohráva v regióne a toky orientované mimo región nie sú dôležité (Bezák, 2001).

1.3.1. Nezamestnanosť ako dôsledok nerovnováhy na trhu práce

Trh práce bojuje s množstvom problémov a jedným z najväčších je vysoká miera nezamestnanosti. Pod týmto pojmom sa chápe vysoký podiel nízko kvalifikovaných a dlhodobo nezamestnaných jednotlivcov, práve tieto dve kategórie ovplyvňujú nezamestnanosť. Nezamestnanosť je najzakladanejším sociálno-ekonomickým javom, ktorý sa objavuje na trhu práce. Je dôsledkom a zároveň prejavom nerovnováhy medzi ponukou a dopytom po práci (Rievajová, 2006). Podľa Rievajovej a kol. (2006, s. 119) nezamestnanosť odráža „neúplne využitie práceschopného obyvateľstva uchádzajúceho sa o prácu“. Baránik a Habánik (2002, s. 110) prirovnávajú nezamestnanosť ku vážnej chorobe ekonomiky a celej spoločnosti. Hronec (2010) definuje nezamestnanosť ako trhovú ekonomiku štátu, ktorá je súčasťou ekonomického systému. Poznáme aj niekoľko druhov nezamestnanosti. Urámová (2005, s. 27) hovorí o dobrovoľnej a nedobrovoľnej nezamestnanosti. Dobrovoľnú nezamestnanosť charakterizuje ako „časť pracovnej sily, ktorá nie je ochotná pracovať pri trhovej mzde“. Nedobrovoľnú nezamestnanosť sa týka ľudí, ktorí „hľadajú prácu a sú ochotní pracovať za mzdu danú trhom, prácu však nenachádzajú“. Často sa v praxi nedá identifikovať o aký druh nezamestnanosti ide. Jusko a kol. (2012) definovali nedobrovoľnú nezamestnanosť najjednoduchšie a podľa nich nastáva vtedy, keď je počet nezamestnaných vyšší ako počet voľných pracovných miest.

Nezamestnanosť rozlišujeme aj z časového hľadiska. Rievajová a kol. (2012) rozdelili nezamestnanosť z hľadiska času na :

- krátkodobú (trvá menej ako pol roka),
- strednodobú (trvá až jeden rok),
- dlhodobú (trvá viac ako jeden rok).

Dlhodobá nezamestnanosť je považovaná za najrizikovejšiu práve z dôvodu, že dlhodobo nezamestnaní strácajú návyky pracovať v zamestnaní (Beblavý, 2012).

Ak sledujeme nezamestnanosť z hľadiska príčin vzniku alebo štruktúry pracovných trhov, rozlišujeme frikčnú, štruktúrna a cyklickú nezamestnanosť. Frikčná nezamestnanosť „vzniká v dôsledku neustáleho pohybu ľudí medzi mestami či pracovnými príležitosťami.“ (Fuchs, 2002, s. 66). Martincová (2005) popisuje túto nezamestnanosť ako dôsledok migrácie medzi regiónmi alebo zmenami pracovných miest. Za frikčnú nezamestnanosť je považovaná hlavne nezamestnanosť mladých ľudí. Štruktúrna nezamestnanosť sa vyznačuje tým, že „ponuka práce predstavuje určitý druh, ktorý nenachádza uplatnenie v dopyte.“ (Alexy, 2009, s. 18) Cyklická nezamestnanosť sa podľa Martincovej (2005) objavuje len keď celkový (nie odvetvový alebo regionálny) dopyt po pracovných silách je nízky. Zníženie tejto nezamestnanosti je možné len v prípade, že hospodárstvo sa ocitne vo fáze ekonomického rastu a začne sa približovať k prirodzenej miere nezamestnanosti. Z priestorového hľadiska rozlišujeme lokálnu resp. regionálnu nezamestnanosť. Takáto nezamestnanosť sa týka určitého územia, keďže každé územie má k dispozícii vlastné vnútorné zdroje. Z toho je zrejmé, že lokálna nezamestnanosť tvorí nerovnovážnu situáciu na trhu práce v regiónoch.

Martincová (2002) identifikovala príčiny vzniku nezamestnanosti, pričom medzi hlavné zaraďuje:

- existenciu odborov – tie vplývajú na znižovanie zamestnanosti pod konkurenčnú a efektívnu úroveň
- zákon o minimálnej mzde – určením minimálnej výšky mzdy nad úrovňou rovnovážnej mzdy nastáva zvýšená ponuka práce a naopak zníženiu požadovanej práce čo spôsobuje zvýšenú nezamestnanosť.
- hľadanie pracovných miest- zapríčinené zmenami v odvetviach a ich dopyte po pracovnej sile, čo spôsobuje hlavne medziregionálne rozdiely v nezamestnanosti
- efektívna mzda- ak je vyššia ako rovnovážna mzda zvyšuje efektivitu pracovníkov, ale taktiež udržiava vzniknutú a pretrvávajúcu nezamestnanosť nakoľko by mohlo dôjsť k zamestnaniu nových pracovníkov
- vysoké daňové odvody- vysoké náklady zamestnávateľov na zamestnancov
- nedostatočná vzdelanostná úroveň – málo kvalifikovanej pracovnej sily
- čierna práca

- diskriminácia- môže ísť o rasovú, náboženskú či pohlavnú.

1.3.2. Politika trhu práce

Politika trhu práce je súčasťou politiky zamestnanosti a v zmysle Zákona o službách zamestnanosti č.5/2004 Z.z je zadefinovaná ako “ systém podpory a pomoci občanom pri ich začleňovaní sa na pracovné miesta na trhu práce.“ Táto politika spadá pod Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

Štát zasahuje do vývoja na trhu práce cez (Kotýnková, Němec, 2003, s. 131):

- aktívnu politiku zamestnanosti
- pasívnu politiku zamestnanosti
- hospodársko-politické opatrenia

Politika trhu práce sa skladá z aktívnej politiky trhu práce a pasívnej politiky trhu práce. Úlohou pasívnej politiky trhu práce je hmotne zaobstaráť nevyhnutný príjem v prípade straty zamestnania. Tieto úlohy sa vykonávajú prostredníctvom úradov práce (Homola, 1995, s. 50). Taktiež je najčastejšie charakteristická poskytovaním transferov a služieb bez nevyhnutnosti akejkolvek reciprocitu (Gerbery, 2007, s. 109).

Pod aktívnou politikou zamestnanosti rozumieme „súbor činností a opatrení, pomocou ktorých štát vytvára najvhodnejšie podmienky pre zabezpečovanie rovnováhy dopytu a ponuky na trhu práce.“ Štát sa takisto snaží dosiahnuť čo najnižšiu mieru nezamestnanosti. (Bartková, 2010). Aktívna politika trhu práce pomáha nezamestnaným preniknúť na trh práce a zabezpečuje Služby zamestnanosti (úrad práce) vďaka ktorým sa naplňujú tri hlavné priority: sprostredkovávanie zamestnania nezamestnaným, poskytovanie informácií a poskytovanie podpory v nezamestnanosti resp. sociálnych dávok. Táto politika sa zameriava predovšetkým na ohrozené skupiny ľudí, medzi ktorých radíme napríklad ľudí s nevhodnou kvalifikáciou, nízko kvalifikáciou alebo zdravotným postihnutím (Kotýnková a Němec 2003).

Nerovnováha medzi aktívnou a pasívnou politikou trhu práce neprináša len negatívne dopady, ale naopak môže mať aj pozitívne ekonomické dôsledky na trhu práce. V prípade aktívnej politiky trhu práce môžu byť opatrenia nákladnejšie ako vyplácanie dávok nezamestnaným, ale môžu znížiť dĺžku nezamestnanosti a produktivitu. Vysoké peňažné dávky môžu výrazne znížiť motiváciu nezamestnaných hľadať si zamestnanie (Jackman a Fretwell, 1994, s. 125).

Okrem aktívnej a pasívnej politiky trhu práce sú tu aj hospodársko-politické opatrenia, ktoré nie sú priamo smerované na trhu práce, ale podporujú dosiahnutie cieľa. Medzi takéto opatrenia radíme napríklad rôzne regionálne programy, investičné stimuly alebo podporu malého a stredného podnikania (Kotýnková a Němec 2003, 131). Práve malé a stredné podniky sú veľkým ekonomickým prínosom, pretože „napomáhajú znižovať negatívne dôsledky štrukturálnych zmien, vytvárajú podmienky pre nové technológie, dokážu sa lepšie prispôbiť požiadavkám a zmenám na trhu, napomáhajú podnikateľskými aktivitami k dynamickejšiemu rozvoju miest a obcí a podporujú rozvoj hospodársky slabých.“ (Kotýnková a Němec 2003, 172-173).

1.3.3. Ukazovatele trhu práce

Pri analýze trhu práce je dôležitý výber vhodných ukazovateľov, na základe ktorých identifikujeme sociálno-ekonomickú situáciu. Význam makroekonomických ukazovateľov, ktoré sme si zvolili pre naše skúmanie si bližšie špecifikujeme v tejto kapitole.

Miera nezamestnanosti

Práve nezamestnanosť je jeden z najväčších problémov, ktorý je spôsobený nerovnováhou na trhu práce. Tejtó problematike sme sa už viac venovali v kapitole 1.2.1 a teraz si priblížime ukazovateľ miery nezamestnanosti. Podľa Slobodu (2006) je „miera nezamestnanosti pokladaná za indikátor zdravia regionálnej ekonomiky“ Miera nezamestnanosti značne súvisí s úrovňou príjmov, dostupnosťou pracovných miest, podmienkami pre bývanie, dosiahnutým vzdelaním, úrovňou kriminality a kvalitou života. Nezamestnanosť v matematicko-štatistickom meradle určuje miera nezamestnanosti, ktorú vyjadrujeme ako v percentách vyjadrený pomer počtu evidovaných uchádzačov o zamestnanie k počtu ekonomicky aktívnych (počet uchádzačov o zamestnanie evidovaných úradmi práce, plus počet žien na materskej dovolenke.) (Žilová, 2003).

Miera nezamestnanosti sa vypočítava na základe vzorca (Fuchs a Tujela, 2005):

$$n = N/L * 100 (\%)$$

kde : n – je miera nezamestnanosti

N – počet nezamestnaných

L – celkový počet práceschopných, ktorí pracujú alebo sa uchádzajú o pracovné miesto, tzv. ekonomicky aktívne obyvateľstvo

Zamestnanosť

Zamestnanosť predstavuje zapojenie obyvateľstva do pracovného pomeru. Môže byť vyjadrená počtom zamestnaných, čo predstavuje počet obyvateľov, ktorý vykonávajú prácu. Ďalším prípadom je miera zamestnanosti, ktorou sme sa rozhodli vyjadriť zamestnanosť my. Miera zamestnanosti je „v percentách vyjadrený podiel počtu pracujúcich osôb z obyvateľstva vo veku od 15 do 89 rokov (do roku 2020 od 15 rokov)“ (ŠÚ SR, 2021)

Miera zamestnanosti sa vypočítava na základe vzorca (Ivanová a kol., 2009, str. 300):

Miera zamestnanosti = zamestnaní/pracovná sila *100

Ekonomicky aktívne obyvateľstvo

Medzi ekonomicky aktívne obyvateľstvo sa radia podľa ŠÚ SR (2021), „všetky osoby vo veku od 15 do 89 rokov, ktoré patria k pracujúcim a nezamestnaným (od roku 1997 do roku 2005 boli v rámci EAO vykazovaní aj vojaci vykonávajúci vojenskú základnú službu).“

Priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca

Priemerná nominálna mesačná mzda sa radí k jedným zo zásadných ukazovateľov slúžiacich na posudzovanie situácie na trhu práce. Tento ukazovateľ predstavuje priemernú mesačnú úroveň mzdy zamestnanca, v eurách, kde patrí celá ekonomika SR (bez príjmov manažérov a podnikateľov). Priemerná hrubá nominálna mesačná mzda zahŕňa „čiasťku mzdových nákladov, vyplácanú vlastným zamestnancom ako odmenu za prácu alebo jej náhradu na základe právneho vzťahu k zamestnávateľovi. Je to hrubá mzda, neznížená o zákonné alebo so zamestnancom dohodnuté zrážky (ŠÚ SR, 2013).“ Výška priemernej nominálnej mzdy je mnohokrát skreslená napr. v regiónoch hlavného mesta z dôvodu, že tu sídla nadregionálne firmy a celoštátne centrály, ktoré majú vyšší podiel vedúcich pracovníkov a vysokoškolských pracovníkov s vyššími mzdami. Práve z tohto dôvodu je potrebné pri rozlišovaní priemernej mzdy smerovať pozornosť na štruktúru pracovníkov a vyššie kvalifikované práce (Sloboda, 2006).

Voľné pracovné miesta

Podľa ŠÚ SR (2021) je voľné pracovné miesto „platené pracovné miesto, pri ktorom zamestnávateľ vykonáva aktívne kroky pre získanie správneho kandidáta mimo podniku a je pripravený vykonať ďalšie kroky, vďaka ktorým obsadí dané pracovné miesto.“ K aktívnym krokom patrí napr.: inzercia, oznam o voľných pracovných miestach na úrade

práce, či priamy nábor kandidátov. K voľným pracovným miestam sa zaraďuje aj pracovné miesto, ktoré je voľné z dôvodu odchodu zamestnanca na materskú, rodičovskú dovolenku, alebo dlhodobá práceneschopnosť (trvá dlhšie než 4 týždne).

Miera voľných pracovných miest sa vypočítava pomocou vzorca ŠÚ SR (2021):

Miera voľných pracovných miest v % = počet voľných pracovných miest / počet obsadených pracovných miest + počet voľných pracovných miest x 100

2. Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

Hlavným cieľom našej bakalárskej práce je analyzovať sociálno-ekonomický vývoj Slovenska v kontexte trhu práce za roky 2004-2021 a vyhodnotiť kľúčové ukazovatele za zvolené obdobie. Naším cieľom je však pozorovať vývoj Slovenska z dvoch hľadísk. V prvom prípade budeme skúmať sociálno-ekonomický vývoj Slovenska na národnej úrovni. Na národnej úrovni budeme pozorovať krajiny, ktoré sa stali súčasťou EÚ spolu so Slovenskom v roku 2004. Medzi tieto krajiny zaradíme: Česko, Maďarsko, Estónsko, Maltu, Cyprus, Poľsko, Litvu, Slovinsko, Lotyšsko a Slovensko. V druhom prípade budeme analyzovať trh práce Slovenska na úrovni NUTS 3. Pod úroveň NUTS 3 patrí Bratislavský kraj, Trnavský kraj, Trenčiansky kraj, Nitriansky kraj, Žilinský kraj, Banskobystrický kraj a Košický kraj.

Náš hlavný cieľ dosiahneme naplnením troch čiastkových cieľov. Prvým čiastkovým cieľom je charakterizovať sociálno-ekonomický vývoj, trh práce a jeho ukazovatele. Druhým cieľom je analýza trhu práce v krajoch Slovenska a krajinách EÚ v období rokov 2004-2021. Posledným čiastkovým cieľom je na základe zistených výsledkov navrhnúť riešenia, ktoré zlepšia situáciu na trhu práce.

2.1. Metodika práce a metódy skúmania

Pri hodnotení vývoja trhu práce nie je možné jednoznačne povedať, aký prístup či metóda prináša najobjektívnejší pohľad na danú problematiku. S tým súvisí široké spektrum možností objektu skúmania. Objekty skúmania trhu práce v našej práci budú dva. Prvou podstatou analýzy v našej bakalárskej práci budú krajiny, ktoré vstúpili do EÚ spolu so Slovenskom v roku 2004. Medzi tieto krajiny patrí, už vyššie spomenuté Česko, Maďarsko, Estónsko, Malta, Cyprus, Poľsko, Litva, Slovensko, Lotyšsko a Slovinsko.

Druhým podstatným objektom skúmania bude úroveň NUTS 3, čiže všetky kraje Slovenska t. j. : Bratislavský kraj, Trnavský kraj, Trenčiansky kraj, Nitriansky kraj, Žilinský kraj, Banskobystrický kraj a Košický kraj. Pre úroveň NUTS 3 sme sa rozhodli na základe dobrej dostupnosti štatistických údajov, ktoré budeme skúmať. Pre hodnotenie ukazovateľov na úrovni LAU1 a LAU2 sme sa nerozhodli z dôvodu, že na Slovensku sú nedostatočné vykazované údaje pre indikátory, ktoré sme si zvolili. Rozdiely na trhu práce budeme skúmať za obdobie od roku 2004, kedy sa Slovenská republika stala súčasťou EÚ. Pozorovanie ukončíme rokom kedy budú k dispozícii najaktuálnejšie dáta.

Indikátory, ktoré budú skúmať rozdiely na trhu práce v krajoch Slovenska sú nasledovné:

- a) miera nezamestnanosti,
- b) miera zamestnanosti,
- c) miera ekonomickej aktivity,
- d) priemerná nominálna mesačná mzda,
- e) miera voľných pracovných miest.

V prípade všetkých ukazovateľov sa budeme zameriavať na úroveň NUTS 3. Výnimkou je však ukazovateľ miery evidovanej nezamestnanosti, ktorého vývoj porovnáme aj s vybranými krajinami EÚ. Ukazovateľ miery evidovanej nezamestnanosti sme si zvolili z dvoch dôvodov. Prvým dôvodom je, že najvhodnejšie odzrkadľuje situáciu na trhu práce, ktorá je hlavným predmetom nášho skúmania. Druhý dôvodom je, že v databáze Eurostatu, z ktorej sme čerpali dáta neboli dostupné údaje k ostatným ukazovateľom v požadovanom období 2004-2021.

Teoretické poznatky potrebné v prvej časti práce sme čerpali z odborných publikácií, vedeckých príspevkov, článkov z časopisov a ďalších relevantných zdrojov súvisiacich so skúmanou problematikou. Primárnymi informačnými zdrojmi, z ktorých budeme čerpať údaje potrebné na spracovanie praktickej časti bakalárskej práce sú databázy ŠÚ SR (databáza DATAcube) a ŠÚ Európskych spoločenstiev (databáza Eurostat). Nadobudnuté údaje spracujeme v programe MS Excel do tabuliek, ktoré následne pretransformujeme do prehľadných grafov.

Na vyhodnocovanie medziregionálnych rozdielov na trhu práce sa používa množstvo prístupov a metód. Nedá sa však konkrétne určiť jedna konkrétna, ktorá by vyhodnotila správny a objektívny pohľad. V súčasnosti sa často stretávame s jednou priamou a často využívanou metódou, ktorú sme sa rozhodli použiť v našej práci. Táto metóda je založená na medziregionálnej komparácii a porovnáva vybrané kraje na základe zvolených ukazovateľov. Cieľom tejto metódy je vyhodnotiť rovnaké, ale naopak aj odlišné črty regiónov, pričom výstupom sú verbálne hodnotenia vzniknutých medziregionálnych rozdielov.

3. Výsledky práce a diskusia

Obsahom tejto kapitoly je analýza ukazovateľov trhu práce na národnej úrovni, ale aj na úrovni krajov Slovenska. Na národnej úrovni sme pozorovali mieru evidovanej nezamestnanosti v krajinách, ktoré sa stali súčasťou EÚ spolu so Slovenskom v roku 2004. Medzi tieto krajiny zaraďujeme: Česko, Maďarsko, Estónsko, Maltu, Cyprus, Poľsko, Litvu, Slovinsko, Lotyšsko a Slovensko. V prípade analýzy rozdielov trhu práce Slovenska na úrovni NUTS 3 sme pozorovali nasledovné ukazovatele: miera evidovanej nezamestnanosti, miera zamestnanosti, miera ekonomickej aktivity a priemerné nominálne mesačné mzdy.

3.1. Nezamestnanosť

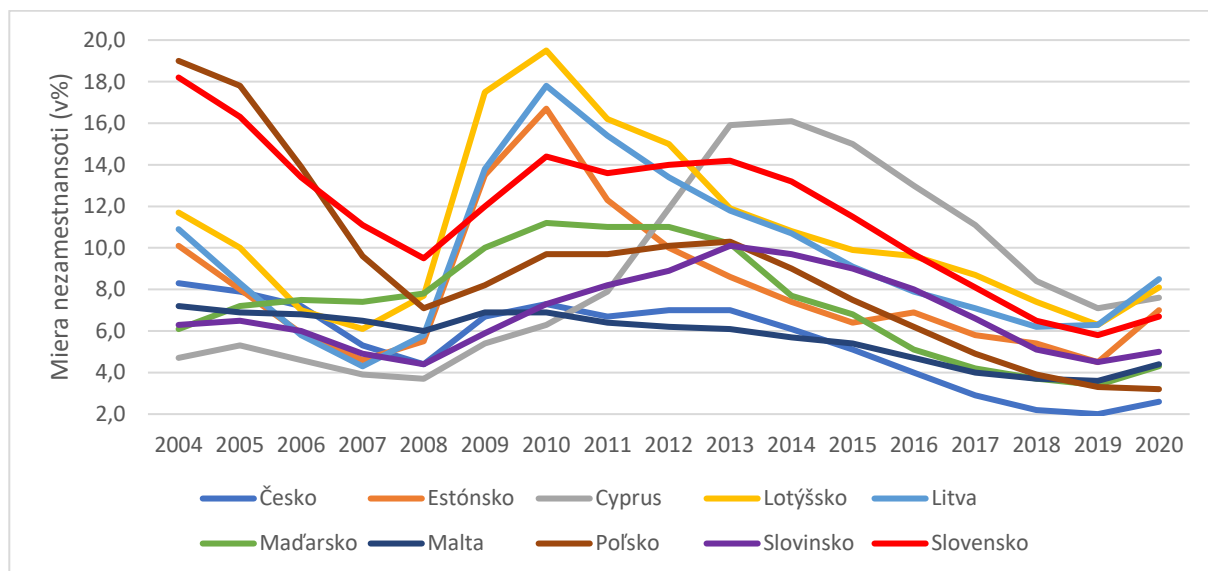
Prvým skúmaným ukazovateľom je miera nezamestnanosti, ktorá najlepšie odzrkadľuje sociálno-ekonomický vývoj v krajine. Mieru nezamestnanosti budeme sledovať v rámci krajín, ktoré sa stali súčasťou EÚ v roku 2004. Následne sa budeme venovať miere evidovanej nezamestnanosti na úrovni krajov Slovenska.

Už pri prvom pohľade na Graf 1 pozorujeme, že nezamestnanosť sa po roku 2004 vyvíjala vo všetkých pozorovaných krajinách prevažne pozitívne. Zlomovým rokom je rok 2009, kedy nezamestnanosť začala prudko rásť a v roku 2010 sa v niektorých krajinách hodnoty vyšplhali na maximá. Značne odlišný vývoj pozorujeme v prípade Cypru, ktorý v roku 2008 dosiahol výnimočne nízku hodnotu a to 3,7 %. Naopak keď už ostatné krajiny v roku 2014 zaznamenávali znižovanie nezamestnanosti, Cyprus v tomto období dosiahol maximálnu hodnotu a to 16,1 %. Takéto rapídne zhoršenie situácie v rokoch 2007-2015 sa na Cypre netýkalo iba nezamestnanosti, ale počas tohto obdobia vykazovalo zhoršenie množstvo ďalších ekonomických ukazovateľov. Celá ekonomika Cypru zaznamenávala v tomto období dlhodobú recesiu z istej časti aj kvôli pretrvávajúcej kríze v Grécku.

Miera nezamestnanosti v prípade Česka naopak nezaznamenávala počas sledovaného obdobia žiadne výrazne výkyvy. Maximálnu hodnotu Česko dosiahlo v roku 2004 (8,3 %) a minimálnu v roku 2019, kedy to bolo len 2 %. Takúto nízku mieru nezamestnanosti, ako sa podarilo dosiahnuť Česku neevidujeme ani v jednej zo sledovaných krajín. Veľmi podobne priaznivú situáciu na trhu práce si udržiava Malta s maximálnou nezamestnanosťou v roku 2004 (7,2 %) a minimálnou v roku 2020 (4,4 %). Maďarsku sa od roku 2004 vývoj nezamestnanosti zhoršil iba v jednom z kritických rokov (2010) kedy hodnoty dosiahli 11,2 %. Po roku 2010 sa nezamestnanosť prudko znižovala a Maďarsko sa zaradilo medzi krajiny s najlepšou situáciou na trhu práce. Slovinsko si taktiež dlhodobo

udržiava relatívne nízku nezamestnanosť s rozdielom, že najvýraznejšie zhoršenie situácie nezaznamenalo v rokoch 2009-2010, ale v roku 2013 s 10,1 percentnou úrovňou. Na vývoji nezamestnanosti v pobaltských krajinách (Estónsko, Lotyšsko a Litva) sa hospodárska kríza podpísala najviac zo všetkých krajín. Práve tieto tri krajiny zaznamenali najvýraznejšie zhoršenie, napr. v prípade Lotyšska sa nezamestnanosť v roku 2010 vyšplhala až na 19,5 %, čo je celkovo najvyššia hodnota ktorá v pozorovanom období bola zaznamenaná. Špecifickými prípadmi sú Slovensko a Poľsko, ktoré ako jedine krajiny po vstupe do EÚ zaznamenali dramatické zníženie úrovne nezamestnanosti. Tak ako aj u väčšiny krajín, ani Poľsko a Slovensko sa nevyhlo zhoršeniu situácie na trhu práce v roku 2010. Špecifikom v prípade týchto dvoch krajín je, že hodnoty mieru nezamestnanosti sa počas sledovaného obdobia už ani raz nevyšplhali na úroveň z roku 2004.

Graf 1 Miera nezamestnanosti vo vybraných krajinách EÚ (v %)

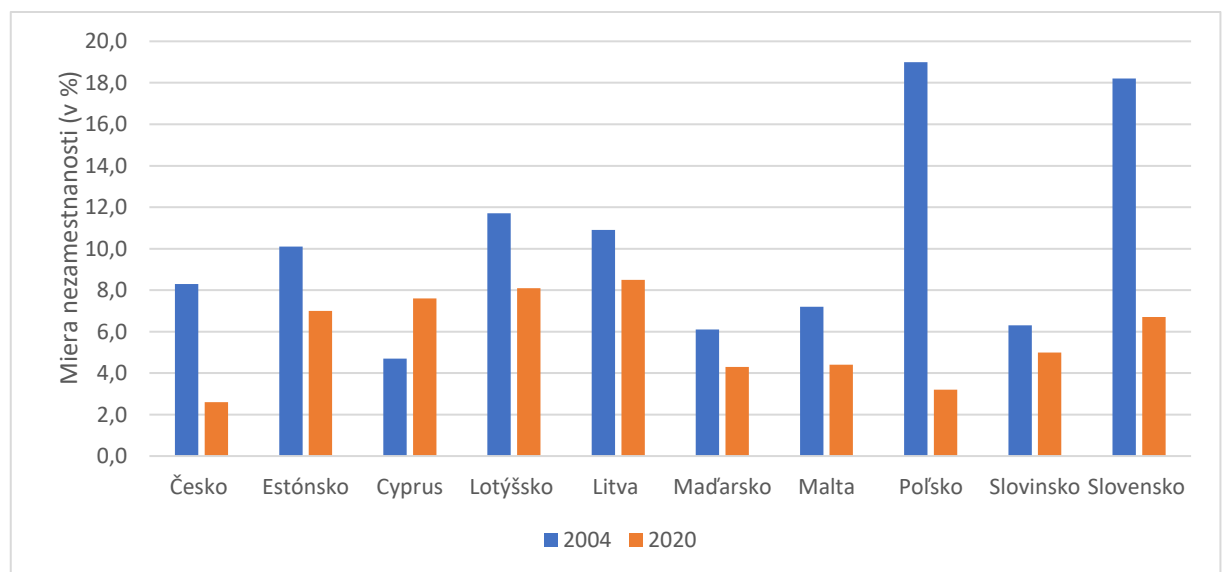
Zdroj: vlastné spracovanie podľa Eurostatu, 2020a

Graf 2 zobrazuje vývoj miery evidovanej nezamestnanosti medzi krajinami EÚ, ktoré sme pozorovali aj v predchádzajúcom Grafe 1. Vývoj miery evidovanej nezamestnanosti pozorujeme v dvoch rokoch, prvým rokom je rok 2004 a druhým 2020. Takéto veľké časové rozmedzie sme zvolili zámerne, aby sme dokázali porovnať situáciu krajín po vstupe do EÚ so súčasnou situáciou, ktorá nastala na trhu práce.

Ako môžeme vidieť, prevažne u všetkých krajín bola miera evidovanej nezamestnanosti vyššia v roku 2004. V každej krajine sa však rozdiel výrazne líšil. Krajiny ako Slovinsko a Maďarsko zaznamenali len minimálne rozdiely medzi sledovanými rokmi. V prípade pobaltských krajín v roku 2004 evidujeme jednu z najvyšších hodnôt miery

evidovanej nezamestnanosti. Aj napriek vysokým hodnotám v prvom sledovanom roku, zaznamenávame zlepšenie. Estónsko vykazuje v roku 2020 zlepšenie o 3,1 percentuálneho bodu v Lotyšsku to je o 3,6 percentuálneho bodu a Litva eviduje zníženie nezamestnanosti o 2,4 percentuálneho bodu. Malta zaznamenáva tak isto podobné zníženie nezamestnanosti a to o 2,8 percentuálneho bodu. Najrapídnejšie zlepšenie situácie na trhu práce vidíme v Poľsku, kde sa nezamestnanosť znížila o 15,8 percentuálneho bodu. Podobne rekordné zlepšenie vidíme aj na Slovensku a to o 11,5 percentuálneho bodu. V susednom Česku sa situácia nevyvíjala takto prudko, ale takisto bolo zaznamenané zlepšenie a to o 5,7 percentuálneho bodu. Jediným prípadom kedy môžeme pozorovať opačný a to negatívny vývoj nezamestnanosti je Cyprus. Cyprus v roku 2004 evidoval nezamestnanosť vo výške 4,7 % a v roku 2020 už 7,6 %. Po porovnaní týchto dvoch rokov pozorujeme prvý krát zhoršenie a to o 2,9 percentuálneho bodu.

Graf 2 Vývoj nezamestnanosti medzi krajinami v rokoch 2004 a 2020 (v %)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Eurostatu, 2020a

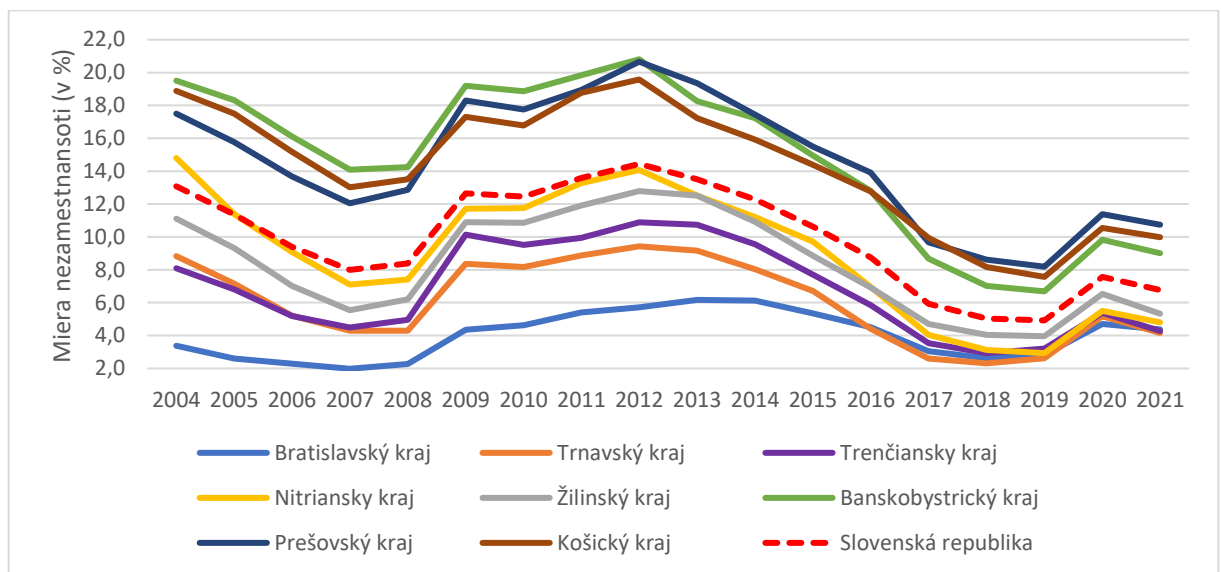
Graf 3 nám zobrazuje mieru evidovanej nezamestnanosti v jednotlivých krajoch Slovenska od roku 2004 až po rok 2021. Ako vidíme na ľavej osi, miera nezamestnanosti je vyjadrená v percentách a jej najideálnejšie hodnoty by sa mali pohybovať v rozmedzí 4 až 6 %. Hodnoty v tomto rozmedzí by mali so sebou priniesť zdravý pohyb pracovnej sily (Angelovič a Benč, 2014). Už pri prvom pohľade na Graf 3 môžeme pozorovať prirodzene odlišný vývoj nezamestnanosti v každom kraji. Práve z dôvodu veľkej diferenciácie si kraje rozdelíme do dvoch častí. Prvou časťou sú kraje, ktoré sa nachádzajú v hornej časti grafu a to nad priemerom Slovenska, ktorý je vyznačený červenou prerušovanou osou.

Medzi tieto kraje zaraďujeme Prešovský kraj, Košický kraj a Banskobystrický kraj. Druhou časťou sú kraje v ktorých sa nezamestnanosť pohybovala prevažne pod priemerom Slovenska. K takýmto krajom patrí Nitriansky kraj, Žilinský kraj, Trenčiansky kraj, Trnavský kraj a Bratislavský kraj.

Jedným z najproblémovnejších sa javí v prvej polovici sledovaného obdobia Banskobystrický kraj, ktorý sa ako jediný z problémových nachádza na strednom Slovensku. Najkritickejším sa pre tento kraj javí rok 2012, kedy sa miera evidovanej nezamestnanosti vyšplhala na 20,81 % čo je aj celkovo najvyššia zaznamenaná hodnota. Naopak najnižšiu hodnotu zaznamenal v roku 2019 a to 6,69 %. V prípade krajov východného Slovenska, Prešovského a Košického, pozorujeme podobný vývoj situácie súvisiacej s mierou nezamestnanosti. Prešovský kraj si udržiava nežiadúce prvenstvo s najvyššou nezamestnanosťou od roku 2012, kedy sa hodnota vyšplhala na 20,66 %.

V prípade druhej skupiny krajov, ktoré považujeme za menej problematické z pohľadu nezamestnanosti si drží dlhodobé prvenstvo Bratislavský kraj. Takto dlhodobo nízku hodnotu nezamestnanosti pripisujeme tomu, že Bratislava je politickým a hospodárskym centrom krajiny. Ďalším dôvodom môže byť aj medziregionálna pracovná migrácia. Trnavský kraj je ďalším krajom, ktorý vykazuje dlhodobo výrazne pozitívnu mieru nezamestnanosti. Za výhodu Trnavského kraja považujeme polohu v blízkosti Bratislavského kraja, vďaka čomu tu je alokovaných mnoho priamych zahraničných investícií. Osi Trenčianskeho a Žilinského kraja vykazujú veľmi podobný vývoj nezamestnanosti, avšak Trenčiansky vykazuje o čosi nižšie hodnoty. Nitrianskemu kraju sa darí dlhodobo udržiavať pod úrovňou priemernej miery nezamestnanosti na Slovensku, avšak výnimkou sú roky 2004 a 2005, kedy sa tieto hodnoty držali nad priemerom SR.

Graf 3 Miera evidovanej nezamestnanosti na Slovensku (v %)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa ŠÚ SR, 2021a

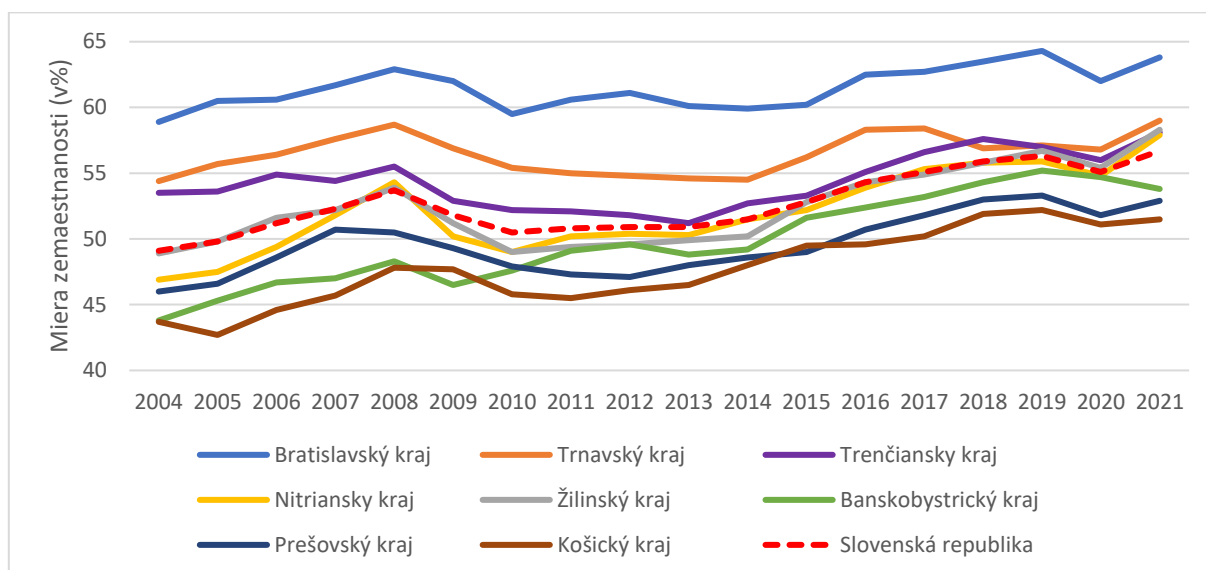
Ak sa však na Graf 3 pozrieme celkovo, tak už pri prvom pohľade vidíme, že každý z krajov zaznamenáva značné výkyvy v rovnakých rokoch. Od roku 2004 nezamestnanosť každoročne klesala na celom Slovensku. Prvým kritickým rokom kedy sa situácia na trhu práce výrazne zhoršila bol rok 2009 a to v dôsledku hospodárskej krízy. V roku 2010 sa nezamestnanosť opätovne znižovala, avšak tento pozitívny vývoj trval iba rok. Roky 2011 a 2012 boli poznačené hospodárskou krízou najviac, keďže práve vtedy zaznamenali všetky kraje Slovenska najvyšší nárast nezamestnanosti. Od roku 2013 nezamestnanosť zaznamenávala neustále mierny pokles, dokonca v roku 2019 dosiahla v niektorých prípadoch až historické minimá. Rok 2019 bol však posledný, kedy nezamestnanosť vykazovala takéto pozitívne nízke hodnoty. V roku 2020 sa miera nezamestnanosti oproti roku 2019 v niektorých prípadoch skoro zdvojnásobila. Takéto zhoršenie situácie, ktoré do istej miery pretrváva aj v roku 2021 môžeme pripísať pandémie koronavírusu, ktorá mala veľké dopady na celý trh práce.

3.2. Zamestnanosť

„Čím väčšie množstvo ľudí v produktívnom veku pracuje tým viac spoločnosť vytvorí.“ Práve toto jej dôvodom, prečo množstvo ekonómov považuje mieru zamestnanosti za vhodnejší ukazovateľ vyjadrujúci situáciu na trhu práce, ako predchádzajúci ukazovateľ miery nezamestnanosti (Angelovič a Benč, 2014). V prípade Slovenska si najvyššiu mieru zamestnanosti udržiava Bratislavský kraj, ktorý v roku 2019 dosiahol až rekordných 64,3%.

Ďalším krajom, ktorý vykazoval nadpriemerné hodnoty bol Trnavský kraj, avšak v roku 2019 sa jeho hodnoty prepadli na úroveň Trenčianskeho kraja. Hodnoty zamestnanosti sa v Trenčianskom kraji počas celého sledovaného obdobia udržiaval pod hodnotami Trnavského kraja a nad priemerom Slovenska. Neobvyklá situácia nastala v roku 2017, kedy sa miera zamestnanosti, aj keď len o 0,7 percentuálneho bodu dostala nad Trnavský kraj. Žilinský kraj od roku 2004 do 2008 takmer kopíruje krivku Slovenska. V ďalších rokoch sa miera zamestnanosti v tomto kraji udržiavala tesne pod priemerom až do roku 2015, kedy sa znova vyšplhala na priemer Slovenska. Miera zamestnanosti sa v Nitrianskom kraji iba v prvých štyroch rokoch skúmaného obdobia udržiavala pod priemerom Slovenska. V nasledujúcich rokoch mala zamestnanosť v Nitrianskom kraj veľmi podobný vývoj ako v zamestnanosť v Žilinskom kraji. Spoločne s Bratislavským, Trnavským, Trenčianskym a Žilinským krajom aj Nitriansky kraj zaznamenal v roku 2021 mierne zvýšenie miery zamestnanosti. Medzi kraje s najnižšou mierou zamestnanosti radíme Banskobystrický, Košický a Prešovský kraj. Krivka zamestnanosti Banskobystrického kraja vykazuje od roku 2010 výrazne vyššie hodnoty v porovnaní s kritickými kraji, dokonca sa v roku 2020 dostala tesne k priemeru Slovenska. Prešovský kraj si udržiaval mieru zamestnanosti do roku 2010 nad Banskobystrickým krajom. Dlhodobo sa však udržiava nad Košickým krajom, s výnimkou roku 2014, kedy sa hodnoty líšili o 0,6 percentuálneho bodu. Najnižšiu mieru zamestnanosti zo všetkých krajov Slovenska pozorujeme v Košickom kraji. Rekordne najnižšiu hodnotu aj v porovnaní s ostatnými kraji zaznamenal Košický kraj v roku 2005 a to 42,7%.

Graf 4 Miera zamestnanosti (v %)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa ŠÚ SR, 2021b

Tak ako vysoká nezamestnanosť tak aj nízka zamestnanosť sa koncentrujú vo veľkej miere vo východnej časti Slovenska, z čoho plynie, že najkritickejšia situácia na trhu práce je práve v tomto regióne.

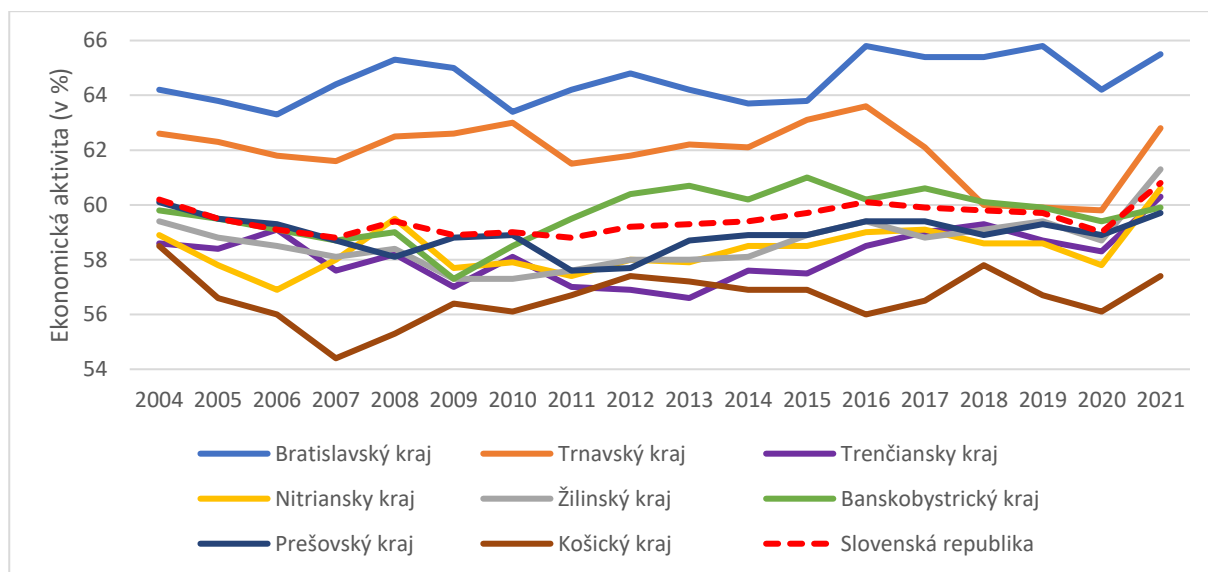
3.3. Ekonomicky aktívne obyvateľstvo

Ekonomicky aktívne obyvateľstvo sme sa rozhodli sledovať pomocou ukazovateľa miery ekonomickej aktivity, ktorý je vyjadrený v %. Ukazovateľ miery ekonomickej aktivity je pri porovnávaní medziregionálnych disparít v porovnaní s ekonomicky aktívnym obyvateľstvom preferovaný z dôvodu, že berie do úvahy veľkosť regiónov a počet obyvateľov žijúcich na danom území.

Graf 5 nám zobrazuje mieru ekonomickej aktivity v % vo všetkých krajoch Slovenska od roku 2004 do roku 2020. Nad priemerom Slovenska sa miera ekonomickej aktivity pohybuje len v Bratislavskom a Trnavskom kraji. Bratislavský kraj si drží celkové prvenstvo s hodnotou v roku 2004 na úrovni 64,2 %, najnižšiu mieru zaznamenal v roku 2010 (63,4 %). V roku 2019 sa miera ekonomickej aktivity začala znižovať a v roku 2020 dosiahla hodnotu 64,2 %, čo je totožné s prvým rokom pozorovaného obdobia. Pri pohľade na krivku Trnavského kraja sú viditeľné výraznejšie zmeny ako v prípade Bratislavského kraja. Trnavský kraj zaznamenal najväčšiu mieru ekonomicky aktívneho obyvateľstva v roku 2016 s hodnotou 63,6 %. Práve rok 2016 bol pre Trnavský kraj zlomový, keďže v nasledujúcich rokoch sa miera ekonomickej aktivity začala prudko znižovať. V rokoch

2017 a 2018 sa hodnoty dokázali udržať len tesne nad priemerom Slovenska. V roku 2020 miera dosahovala 59,8 % a približovala sa k hodnotám Banskobystrického kraj. Banskobystrický kraj sa do roku 2010 držal pod priemerom Slovenska a až v roku 2011 sa s mierou 59,5 % vyšplhal nad celoslovenský priemer, kde sa dlhodobo udržal. Nitriansky, Žilinský, Trenčiansky a Košický kraj sa počas celého sledovaného obdobia nachádzali pod priemerom, prípadne krátkodobo dosiahli slovenský priemer. Špecifickým prípadom je Košický kraj, ktorý dlhodobo dosahuje najnižšiu mieru ekonomickej aktivity v porovnaní s ostatnými krajinami. V roku 2004 sa odlišoval s hodnotou 58,5 % od ostatných krajov len minimálne, avšak od tohto roku sa miera neustále znižovala. Znižovanie pretrvávalo do roku 2007, kedy miera ekonomickej aktivity dosiahla 54,4 %. V roku 2018 sa krivka približovala k ostatným krajinám s hodnotou 57,8 %, avšak následne znovu v roku 2020 klesla na hodnotu 56,1 %. V roku 2021 pozorujeme rast miery ekonomickej aktivity vo všetkých krajinách Slovenska.

Graf 5 Miera ekonomickej aktivity (v %)

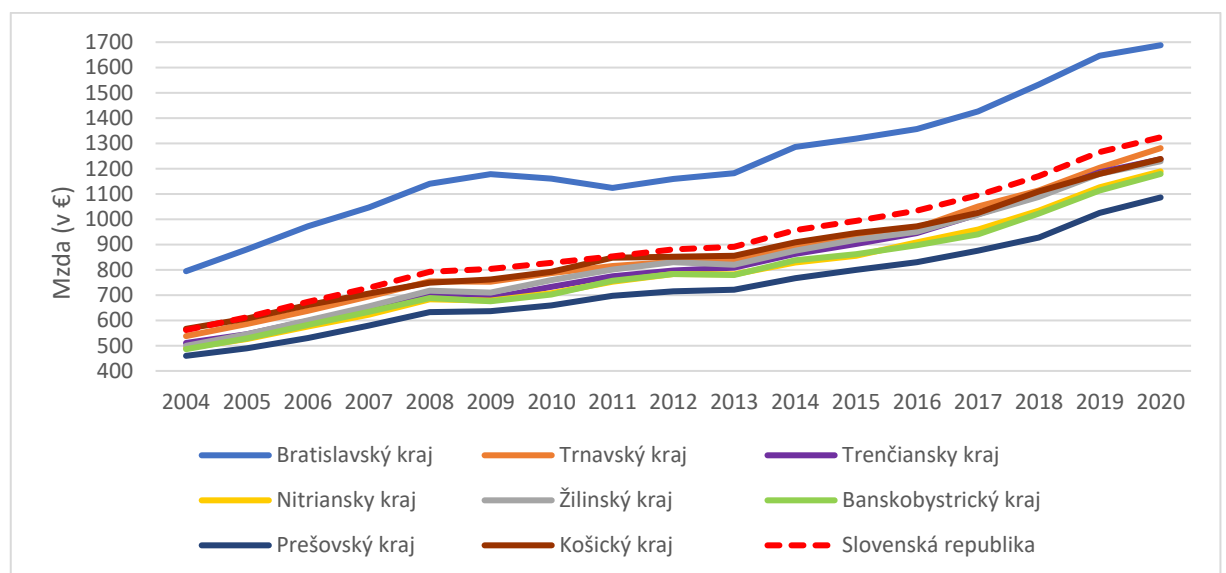
Zdroj: vlastné spracovanie podľa ŠÚ SR, 2021c

3.4. Priemerná mzda

Graf 6 zobrazuje priemernú nominálnu mesačnú mzdu zamestnanca na celom Slovensku v podobe priemeru za celé Slovensko a ďalej jednotlivo za všetkých osem krajov Slovenska v období od roku 2004 až do roku 2020. Najvyššiu úroveň dosahujú mzdy v Bratislavskom kraji, ktoré sa držia vysoko nad celkovým priemerom Slovenska. Už v roku 2004 bola úroveň miezd v tomto kraji vysoká v porovnaní s akýmkoľvek krajom. V prvom

roku sledovaného obdobia mzdy dosahovali výšku 794€ čo predstavuje vyššie mzdy o 233€ v porovnaní s priemerom, ktorý bol 562€. Bratislavský kraj si ako jediný z ôsmich krajov udržal dlhodobu pozíciu nad priemerom Slovenska. V roku 2004 sa tesne nad priemerom nachádzal len Košický kraj s priemernou mzdou 566€. Takúto pozíciu si Košický kraj v ďalších rokoch neudržal, ale mzdy v tomto kraji sa dlhodobo držali tesne pod priemerom Slovenska. Priemerné mzdy sa v tomto kraji udržiavajú vyššie aj vďaka U. S. Steel Košice, ktorý tam udržiava vysokú úroveň hutníckeho priemyslu. K ďalším dôvodom tejto vysokej úrovne miezd patrí aj dobrá poloha mesta, ktoré je centrom obchodu a cestovného ruchu. Veľmi podobný vývoj miezd mal aj Trnavský kraj, kde sa hodnoty priemerných miezd častokrát líšili len o pár eur. Od roku 2004 do roku 2013 môžeme na Grafe 4 sledovať, že krivky Nitrianskeho, Trenčianskeho, Žilinského a Banskobystrického kraja majú rovnaký vývoj. Zlomovým bodom je rok 2013 kedy priemerná nominálna mesačná mzda v Nitrianskom a Banskobystrickom kraji rástla pomalšie v porovnaní ostatnými. Najnižšie mzdy dlhodobo dosahuje Prešovský kraj, ktorého priemerné mzdy v roku 2004 predstavovali 448€, čo je o 102€ pod priemerom Slovenska. V roku 2020 sa mzdy pohybovali na úrovni 1086€, avšak v porovnaní s priemerom Slovenska to je o 238€ menej.

Graf 6 Priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca (v €)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa ŠÚ SR, 2020d

Na základe bližšej analýzy Grafu 6 hodnotíme, že kraje Slovenska sa výrazne líšia v úrovni priemerných nominálnych mesačných miezd. Najvýraznejšie rozdiely zaznamenávame medzi Bratislavským a Prešovským krajom. Prešovský kraj vykazuje skoro o polovicu nižšie mzdy ako Bratislavský kraj. Za príčinu tohto postavenia Prešovského kraja

považujeme vysokú mieru nezamestnanosti, ktorá je zobrazená aj na Grafe 3. Medzi ďalšiu príčinu zaraďujeme nedostatok pracovných pozícií a s tým súvisí to, že ľudia sú ochotní pracovať aj za minimálnu mzdu. Vo väčšine prípadov sa medzi krajinami s nízkymi mzdami nachádzajú práve kraje, v ktorých je veľké množstvo vidieckych oblastí. Takéto kraje nedokážu zlepšiť svoju sociálno-ekonomickú situáciu, keďže sú nedostatočne podporované zo strany štátu.

3.5. Voľné pracovné miesta

Posledným sledovaným ukazovateľom v našej práci je miera voľných pracovných miest. Vývoj miery voľných pracovných miest sledujeme až od roku 2008, keďže štatistické údaje z rokov 2004-2007 nie sú dostupné.

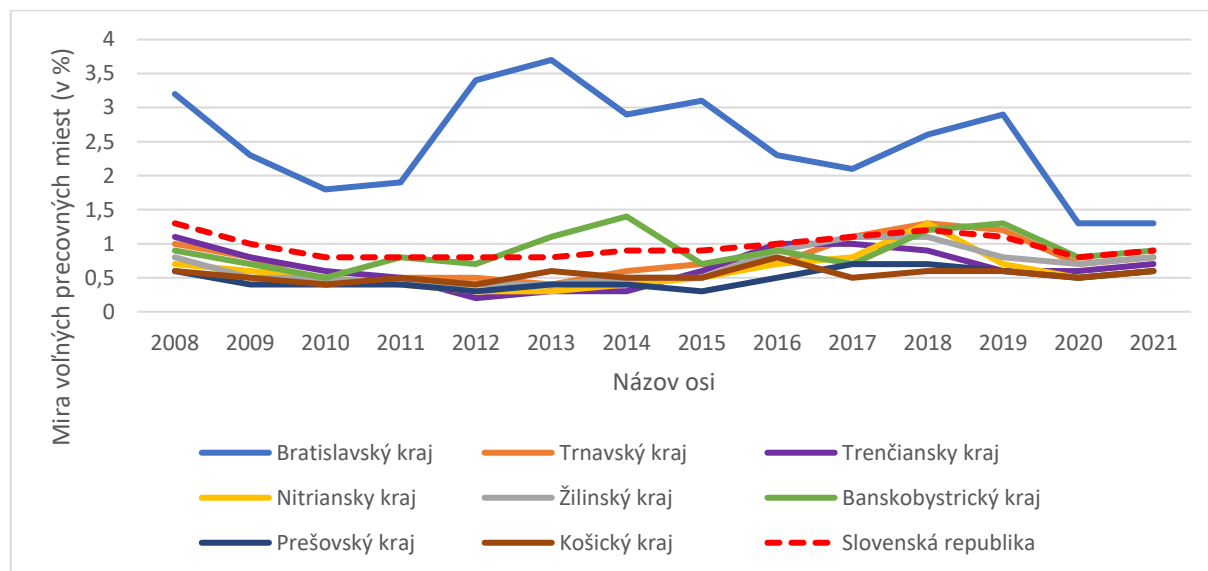
Ako môžeme pozorovať na grafe nižšie, všetky kraje Slovenska sa výrazne odlišujú od jedného, a to Bratislavského kraja. V Bratislavskom kraji sa miera voľných pracovných miest dlhodobo drží výrazne nad priemerom Slovenska. Je to jediný kraj, ktorý sa ani raz neprepadol pod priemerné hodnoty Slovenska, avšak oproti ostatným krajom zaznamenáva najvýraznejšie výkyvy. V prvom sledovanom roku 2008 bola miera voľných pracovných miest pomerne vysoká a to na hodnote 3,2%. V ďalších rokoch však Bratislavský kraj čelil výraznému poklesu pracovných miest. V roku 2010 miera voľných pracovných miest klesla až na 1,8%. Takýto negatívny vývoj však netrval dlho a v roku 2013 sa hodnoty miery voľných pracovných miest vyšplhali na rekordných 3,7%. V ďalších rokoch sa tento pozitívny trend nezachoval a miera voľných pracovných miest klesala až do roku 2017. V roku 2019 bola miera voľných pracovných miest v Bratislavskom kraji na 2,9 percentnej úrovni, čo je oproti trom predchádzajúcim rokom jedna z najvyšších. Hlboký prepád hodnôt pozorujeme v roku 2020 a 2021, kedy sa miera voľných pracovných miest v Bratislavskom kraji vďaka pandémie ocitla na historických minimách, konkrétne na úrovni 1,3%.

V prípade ostatných krajov, vidíme veľmi podobnú mieru voľných pracovných miest. Výnimočným prípadom je Banskobystrický kraj, ktorému sa v rokoch 2012 až 2014 dokázalo dostať nad priemer Slovenska. Nad priemerom sa tento kraj krátkodobo udržal aj v roku 2019. V roku 2018 sa s mierou voľných pracovných miest nad priemerom ocitol Trnavský a Nitriansky kraj, avšak iba o 0,1 percentuálneho bodu.

Od prvého sledovaného roku až do roku 2014 nevieme jednoznačne zhodnotiť, ktorý z krajov vykazuje dlhodobo najnižšiu mieru voľných pracovných miest, keďže všetky vykazujú veľmi podobné hodnoty. V roku 2014 sa však krivka Prešovského kraja oddelila

od ostatných a tým zaradila tento kraj k najkritickejším. V roku 2017 sa k Prešovskému kraju pridal aj Košický kraj. Medzi ďalšie kraje vykazujúce nízku mieru voľných pracovných miest v posledných rokoch sledovaného obdobia môžeme zaradiť aj Nitriansky kraj a čiastočne Trenčiansky kraj.

Graf 7 Miera voľných pracovných miest (v %)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa ŠÚ SR, 2021e

3.6. Návrhy na znižovanie disparít na trhu práce

Analýzou medziregionálnych rozdielov s cieľom eliminovať ich sa zaoberá množstvo ekonómov či organizácií na regionálnej, alebo aj národnej úrovni. Aj napriek veľkým snahám však doposiaľ neexistuje žiaden všeobecný princíp, či zásada, ktorá by bola schopná regionálne rozdiely výraznejšie zmierniť. Na základe indikátorov, ktoré sme hodnotili v našej práci sa pokúsime navrhnúť pár spôsobov, ktoré by mohli aspoň čiastočne zmierniť nežiadúce zvyšovanie rozdielov medzi krajinami Slovenska, ale aj krajinami EÚ.

Ako sme pri väčšine ukazovateľov pozorovali, medzi najzaostalejšie kraje patrí Prešovský a Košický kraj v niektorých prípadoch aj Banskobystrický kraj. Jedným z najzásadnejších dôvodov prečo tieto kraje radíme k najzaostalejším je ich nízka dopravná dostupnosť. Všetky kraje, ktoré nemajú dostatočne vybudovanú infraštruktúru majú minimálne šance na zlepšenie ich situácie. Práve vybudovanie a rekonštrukciu dopravnej infraštruktúry považujeme za aktivity, ktoré dokážu výrazne pomôcť málo rozvinutým regiónom. Vďaka vybudovaniu kvalitného dopravného systému by sa zvýšil záujem

investorov o daný kraj. Ďalším pozitívom je priame a kvalitné spojenie s ostatnými európskymi krajinami.

Slovensku sa v roku 2004 vstupom do EÚ začalo otvárať množstvo nových možností na zmiernenie regionálnych disparít. Za jednu z hlavných prínosov v tomto smere je regionálna politika EÚ, ktorá so sebou prináša nové programové obdobia každých sedem rokov. V každom z programových období však zaznamenáva neúplne vyčerpanie prostriedkov z EÚ. Ako príklad si môžeme uviesť programové obdobie 2014 až 2020, ktoré malo v roku 2020 nevyčerpaných ešte 60% zdrojov z EÚ. Tieto financie je síce možné čerpať až do roku 2023, avšak chceme poukázať na to, že viac než polovica zo všetkých financií ešte tri roky pred ukončením nebola využitá (Úrad vlády SR, 2020). Kľúčovým však bude čo najefektívnejšie čerpanie v nasledujúcom programovom období 2021-2027, ktoré môže napomôcť k rýchlejšiemu zotaveniu trhu práce, po pandémie Covid-19. Fondy EÚ sú pokladané za jeden z najúčinnejších prostriedkov na eliminovanie disparít, či už v rámci krajov SR, alebo aj krajín EÚ. Je však najdôležitejšie, aby bola pomoc alokovaná v rámci oblastí kde je to najviac potrebné a nevyhnutné. Na základe analýzy Matloviča a Matlovičovej (2011), ktorá sa zaoberá čerpaním finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov v období 2007-2013 pozorujeme zistenia, ktoré nenasvedčujú adekvátnej alokácii. Výsledky rozboru zistili, že najvyššia podpora smerovala do Trenčianskeho kraja (19,6%) a Žilinského kraja (17,1%). Podstatne nižšiu podporu získali problémové kraje (Prešovský, Košický a Banskobystrický) a to spolu len 38,8% z celkových alokovaných zdrojov.

Ľudia s nižším vzdelaním, majú v porovnaní s osobami s vyšším vzdelaním menšiu šancu presadiť sa na pracovnom trhu (Trhlíková a Vojtěch, 2003). Na základe tohto tvrdenia zaraďujeme k návrhom na znižovanie regionálnych disparít rôzne podporné rekvalifikačné kurzy. Takýto druh kurzov by mal byť smerovaný prevažne do regiónov, kde je dlhodobo vysoká miera nezamestnanosti. Ďalší problém, ktorý evidujeme v súvislosti so vzdelávaním je nejednotnosť medzi požiadavkami zo strany trhu práce a výstupmi vzdelávacieho systému. V súčasnosti sa stretáva čoraz častejšie s prípadmi, kedy sú pracovné pozície vhodné pre osobu so stredoškolským vzdelaním obsadené osobou s vysokoškolským vzdelaním. Takáto situácia, ktorá sa objavuje na trhu práce znemožňuje uplatniť sa osobám so stredoškolským vzdelaním. Riešením je zredukovať množstvo gymnázií na Slovensku a motivovať študentov k štúdiu na odborných školách. Práve vyšším počtom absolventov zo stredných odborných škôl a nižším počtom absolventov gymnázií sa zabezpečí, že pozície vhodné pre stredoškolsky vzdelaných obsadia práve tieto osoby, a nie osoby

s vysokoškolským vzdelaním. Dôležitá nie je len reforma stredných škôl, ale aj vysokých škôl o ktorých kvalite sa častokrát diskutuje.

3.7. Diskusia

Medziregionálne rozdiely na trhu práce sú už dlhodobo považované za hlavný problém v sociálno-ekonomickej oblasti. Táto problematika vstúpila do popredia najmä v roku 2004, kedy sa EÚ rozšírila o desať krajín. Súčasťou EÚ sa stali silné ekonomiky, ale naopak aj menej rozvinuté ekonomiky. K relatívne menej rozvinutým ekonomikám sa radí aj Slovensko, ktoré zaznamenáva značné problémy na medzinárodnej, ale aj národnej úrovni. Slovensko sa skladá z ôsmich regiónov, pričom každý má iný prístup k zdrojom a iné rozvojové podmienky. Práve rozdielne podmienky vyformovali kraje Slovenska do súčasnej podoby, ktorú sme si na základe piatich makroekonomických ukazovateľov priblížili. Trh práce Slovenska sme pozorovali za roky 2004 až 2021.

Z pohľadu regionálnej ekonomiky sa neustále stretávame s rastúcimi rozdielmi medzi Bratislavským krajom a krajmi východného Slovenska. Na základe našej analýzy môžeme potvrdiť, že všetky skúmané ukazovatele v prípade Bratislavského kraja vykazovali najlepšie hodnoty. Naopak najkritickejšia situácia je na trhu práce v Prešovskom, Košickom a Banskobystrickom kraji. Práve preto sa stotožňujeme s názormi autorov Rievajová a Klimko (2018), ktorí tvrdia, že jednotlivé kraje Slovenska potrebujú podporu reštrukturalizácie a transformácie. Skúmaním ukazovateľa miery nezamestnanosti, sme odpozorovali veľké rozdiely aj v rámci krajín EÚ. Z tohto dôvodu je nevyhnutné venovať pozornosť aj znižovaniu disparít medzi krajinami EÚ.

Vzniknutá situácia na trhu práce v rámci krajov Slovenska a krajín EÚ je komplikovaná. V každom kraji, či krajine sa takéto výrazne rozdiely trhu práce prejavujú rozličným spôsobom. Práve preto je nevyhnutný individuálny prístup na riešenie regionálnych disparít. Riešeniu tejto problematiky sa venuje aj množstvo odborníkov, ktorých názory sa vo väčšine prípadov zhodujú, avšak aplikácia úzko súvisí s množstvom faktorov a predstavuje dlhodobý proces.

Záver

V máji roku 2004 prešla EÚ najväčším rozšírením v celej svojej histórii kedy sa rozrástla o 10 štátov. Toto rozšírenie malo za následok dynamický vývoj, ktorý však trval len do roku 2008, kedy svet zasiahla globálna finančná a hospodárska kríza. Či už táto kríza, alebo kríza spôsobená pandemiou Covid-19 zasiahla ekonomiku každého štátu, avšak každú v inom rozsahu. Poslaním práce bolo priniesť komplexný pohľad na vývoj trhu práce Slovenska a vybraných krajín EÚ za posledných sedemnásť rokov, od kedy sa stali súčasťou EÚ.

Aby sme dokázali analyzovať sociálno-ekonomický vývoj trhu práce bolo nevyhnutné sa v prvej kapitole práce oboznámiť s teóriou, ktorá nám priblížila danú problematiku. Následne sme si zvolili indikátory, pomocou ktorých sme sledovali trh práce Slovenska a EÚ. Zvolili sme si päť indikátorov na základe, ktorých sme porovnávali všetkých osem krajov Slovenska. Špecifickým príkladom je ukazovateľ miery nezamestnanosti, ktorým sme nesledovali len vývoj v rámci krajov, ale aj vývoj trhu práce v rámci krajín EÚ. Ukazovateľ miery nezamestnanosti, ktorý porovnával desať krajín EÚ vykazoval v rokoch 2004-2020 pomerne veľké výkyvy. Najkritickejším obdobím pre všetky krajiny bolo práve obdobie globálnej finančnej krízy. Táto kríza však zasiahla najviac pobaltské krajiny a o pár rokov výraznejšie aj Cyprus.

Analýzu krajov Slovenska sme realizovali pomocou ukazovateľov ako miera evidovanej nezamestnanosti, miera zamestnanosti, miera ekonomickej aktivity, priemerná nominálna mesačná mzda a miera voľných pracovných miest. Všetky indikátory sme pozorovali za obdobie od roku 2004 do roku 2021 prípadne 2020. Výnimkou je ukazovateľ miery voľných pracovných miest, ktorého prvé dáta boli zverejnené až v roku 2008. Po celkovom porovnaní všetkých indikátorov sme sa dopracovali k istým zisteniam. Prvým pomerne očakávaným je, že najlepšie výsledky z pomedzi všetkých krajov Slovenska dosahoval Bratislavský kraj. Veľmi pozitívne výsledky dosahuje aj Trnavský kraj. Pri ostatných krajoch, je to individuálne v prípade každého ukazovateľa a nie je možné na základe komparácie jednoznačne určiť, ktorý kraj má lepšie, či horšie postavenie. Naopak však vieme určiť, že najhoršie postavenie majú kraje východného Slovenska, Prešovský a Košický kraj. Ku krajom, ktoré vykazujú horšie postavenie na slovenskom trhu práce patrí aj Banskobystrický kraj.

Na záver sme v práci navrhli možné riešenia, ktoré by mohli aspoň do istej miery znížiť veľké rozdiely na slovenskom trhu práce. Prioritným prvým krokom by malo byť vybudovanie prípadne rekonštrukcia dopravnej infraštruktúry, ktorá by prilákala zahraničných investorov a tým by sa výrazne zlepšila situáciu v kraji. Druhý zmienený návrh apeluje na maximálne čerpanie financií, ktoré so sebou prináša každé programové obdobie. Dôležitým bodom je aj to, aby financie zo štrukturálnych fondov boli alokované práve do krajov, ktorých trh práce to najviac potrebuje. Posledný z návrhov súvisí so vzdelávaním, kde nastáva problém nejednotnosti medzi požiadavkami zo strany trhu práce a výstupmi vzdelávacieho systému. Tento problém navrhujeme riešiť reformou stredných a vysokých škôl, keďže vzdelávanie je kľúčovým faktorom vývoja trhu práce.

Vzhľadom na to, že naša analýza sledovala trh práce na základe piatich ukazovateľov, vidíme potenciál na ďalšie rozširovanie práce. Sledovaním ďalších indikátorov je možné priniesť objektívnejší pohľad nie len na trh práce, ale na celkový sociálno-ekonomický vývoj Slovenska. Takáto hĺbková analýza však momentálne nie je možná vzhľadom na obmedzený rozsah bakalárskej práce.

Zoznam použitej literatúry

1. ALEXÝ, J. *Trh práce a manažment ľudských zdrojov*. Bratislava: Ekonomická univerzita, 2009. 298 s. ISBN 978-80-225-2728-6.
2. ANGELOVIČ, M. - BENČ, V. *Región východného Slovenska- socioekonomické postavenie v Slovenskej republike a regionálny rozvoj*. s. 10. [online]. 2014. 10 s. [cit. 2021-11-20]. Dostupné na: <https://is.muni.cz/do/econ/soubory/katedry/kres/4884317/48596005/009_2014.pdf>
3. BARÁNIK, M. - HABÁNIK, J. *Základy makroekonómie*. Bratislava: IRIS, 2002. 240 s. ISBN: 80-89018-45-9.
4. BARTKOVÁ, D. *Hospodárska politika: študijný materiál pre externé vzdelávanie*. I vydanie. Košice: TU, EkF, 2010. 172 s. ISBN 978-80-553-0508-0
5. BAŠOVSKÝ, O. - LAUKO, V. *Úvod do regionálnej geografie*. SPN Bratislava, 1990. 119 s. ISBN 80-08-00278-6.
6. BEBLAVÝ, M.,. *Sociálna politika*. [online]. 2012. 168 s. [cit. 2021-11-20]. Dostupné na internete: <https://www.academia.edu/23899623/Soci%C3%A1lna_politika>
7. BEZÁK, A. *O regionálnych trendoch práce, nových krajoch a tokoch nezamestnaných*. In Geografický časopis. Vol. 53. [online]. 2001. 11 s. [cit. 2021-11-20]. Dostupné na: <<https://www.sav.sk/journals/uploads/05131143Bezak.pdf>>
8. DVOŘÁKOVÁ, Z. *Management lidských zdroju*. Praha: Nakladatel'stvo C. H. Beck. 2007. 485 s. ISBN 978-80-7179-893-4.
9. EURÓPSKA KOMISIA, *Čo je ESF+?* [online]. 2021. [cit. 2022-02-04]. Dostupné na: <<https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/en/what-esf>>
10. EURÓPSKA KOMISIA, *Európsky fond regionálneho rozvoja* [online]. 2021. [cit. 2021-11-04] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/erdf/>
11. EURÓPSKA KOMISIA, *Európsky sociálny fond* [online]. 2014. [cit. 2022-02-04]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/regional_policy/sk/funding/social-fund/>
12. EURÓPSKA KOMISIA, *Regionálna politika Európskej únie* [online]. 2001. [cit. 2021-11-06]. Dostupné na : <<https://www.euroekonom.sk/download2/europska-integracia/Regionalna-politika-EU.pdf>>
13. EURÓPSKE NOVINY, *Európsky sociálny fond čaká na modernizáciu a zjednodušenie*. [online]. 2018. [cit. 2022-02-04]. Dostupné na: <

[https://europskenoviny.sk/2018/12/29/europsky-socialny-fond-caka-modernizacia-a-zjednodusenie />](https://europskenoviny.sk/2018/12/29/europsky-socialny-fond-caka-modernizacia-a-zjednodusenie/)

14. EURÓPSKY PARLAMENT, *Európsky sociálny fond plus* [online]. 2021. [cit. 2022-02-04]. Dostupné na : <https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sk/FTU_2.3.2.pdf>
15. EÚRÓPSKY ŠTATISTICKÝ ÚRAD, (2020 a) Miera nezamestnanosti [online], [cit. 2022-02-04]. Dostupné na:
<<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tipsun20/default/table?lang=en>>
16. EÚRÓPSKY ŠTATISTICKÝ ÚRAD, (2020 b) Miera nezamestnanosti [online], [cit. 2022-02-04]. Dostupné na:
<<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tipsun20/default/table?lang=en>>
17. FUCHS, K. - TUJELA, P. *Základy ekonomie*, Praha : Ekopress, s. r. o., 2005. 348 s. ISBN 80-86119-94-7.
18. FUCHS, K. Nezamestnanost v ekonomické teorii. In BUCHTOVÁ, B. a kol. *Nezaměstnanost*. Praha: Grada Publishing, 2002. 57-74 s. ISBN 80-247-9006-8.
19. GERBERY, D. Aktuálne trendy v sociálnej politike zameranej na boj proti chudobe: úloha a spôsoby aktivácie. In: D. GERBERY, I. LESAY, D. ŠKOBLA eds. *Kniha o chudobe. Spoločenské súvislosti a verejné politiky*. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung. 2007. 109-124 s. ISBN 978-80-968918-94.
20. HOMOLA, A. *Politika trhu práce a dlhodobá nezamestnanosť*. In: Sociológia. Roč. 27, č. 1-2. 1995.50-51 s. ISSN 0049-1225.
21. HRONEC, M. *Nezamestnanosť*. In URAMOVÁ, M. -LACOVÁ. Ž – HRONEC, M. *Makroekonómia I*. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2010. 187-213 s. ISBN 978-80-557-0043-4.
22. IVANOVÁ. E. a kol. *Ekonomická teória základy ekonómie*, FSEV Trenčianska Univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčín: 2009. 365 s. ISBN 978-80-8075-421-1.
23. JACKMAN, R. - FRETWELL, D. *Labor markets: unemployment*. In: BARR, N.A. *Labor markets and social policy in Central and Eastern Europe*. New York: Oxford University Pres 1994.. ISBN 0585254850.
24. JUSKO, P. - HALÁSKOVÁ, R. *Politika zamestnanosti*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2012. 164 s. ISBN 978-80-558-0339-8.
25. KOLIBOVÁ, H. - KUBICOVÁ, A. *Trh práce a politika zaměstnanosti: distanční studijní opora*. Karviná: Slezská univerzita, Obchodně podnikatelská fakulta, 2005. 233 s. ISBN 80-7248-321-8.

26. KOTÝNKOVÁ, M. - NĚMEC. O. *Lidské zdroje na trhu práce: vývoj a tendence v souvislosti se vstupem České republiky do EU*. Praha: Professional Publishing, 2003. 199 s. ISBN 80-86419-48-7.
27. KOVALÍKOVÁ, A. Trh práce a mzdy. In URAMOVIČ, M. et al. *Mikroekonómia*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta, 2000. 161-173 s. ISBN 80-8055-260-6.
28. KUCHAR, P. *Trh práce – sociologická analýza*. Praha: Univerzita Karlova, 2007. 187 s. ISBN 978-80-246-1383-3.
29. MARTINCOVÁ, M. *Makroekonómia: Nezamestnanosť ako makroekonomický problém*. Bratislava: IURA EDITION, 2002. 134 s. ISBN 80-89047-31-9.
30. MARTINCOVÁ, M. *Nezamestnanosť ak makroekonomický problém*. 2. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2005. 127 s. ISBN 80-8078-038-2.
31. MARTINCOVÁ, M. *Nezamestnanosť ako makroekonomický problém*. 2. Vydanie. ZŠ polygrafická v Bratislave, 2000. s. 38-41
32. MASSARI, S.- SONNEMANN, G. – BALKAU, F. *Sustainable Regional Development*. New York: Routledge. 2016. 10 p. ISBN 113-8940-607.
33. MATLOVIČ, R. - MATLOVIČOVÁ, K. *Regionálne disparity a ich riešenie na Slovensku v rozličných kontextoch*. [online]. 2011. 18-88 s. [cit. 25-5- 2021]. Dostupné na: <https://www.researchgate.net/publication/283546727_Regionalne_disparity_a_ich_riesenie_na_Slovensku_v_rozlicnych_kontextoch_Acta_Facultatis_Studioium_Humanitatis_et_Naturae_Universitatis_Presoviensis_Folia_Geographica_18_2011_8-88>
34. MCSORLEY, L. *Cohesion Policy Reassessing performance and direction*. [online]. 2016. 320 s. [cit. 25-5-2021]. Dostupné na: <https://www.researchgate.net/publication/313229918_EU_Cohesion_Policy_Reassessing_performance_and_direction>
35. MELICIANI, V. *Regional Disparities in the Enlarged European Union*. London: Routledge, [online]. 2015. 186 s. [cit. 25-5-2021]. Dostupné na: <https://www.researchgate.net/publication/296927087_Regional_disparities_in_the_enlarged_European_Union_Geography_innovation_and_structural_change>
36. MIHÁLIK, J. *Trh práce a manažment ľudských zdrojov*. 1.vydanie, Bratislava: Ekonóm, 1999. 164 s. ISBN 80-225-1147-1.

37. MINISTERSTVO FINANCIÍ SR, *Trh práce v krízovom roku 2009* (december 2010) < [online]. 2009. [cit. 25-5-2021]. Dostupné na: <<https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/publikacie-ifp/komentare/17-trh-prace-krizovom-roku-2009-december-2010.html>>
38. NOVOTNÁ, M. *Regionálni politika EU* 1. vydanie. Ostrava: VŠ-TU Ostrava. 2007. 206 s. ISBN 978-80-248-1413-1.
39. RAJČÁKOVÁ, E. *Regionálny rozvoj a regionálna politika Európskej únie a Slovenska*, Bratislava: Geo-grafika. 2009. 58 s., ISBN 978-80-89317-09-7.
40. RIEVAJOVÁ, E. - KLIMKO R. *Regionálne diferencie na trhu práce v Slovenskej republike*. Grant Journal: vedecký časopis. Hradec Králové: MAGNANIMITAS, 2018., 80 s. ISSN 1805-0638.
41. RIEVAJOVÁ, E. a kol. *Teória a politika zamestnanosti*. Bratislava: Ekonóm, 2006. 286 s. ISBN 80-225-2263-5.
42. RIEVAJOVÁ, E. a kol. *Trh práce a politika zamestnanosti*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2012, s. 270. ISBN 978-80-225-2878-8.
43. SAMSON, Š. *Ukazovatele hodnotiace úroveň regiónov, 2008*, [online]. 2006. [cit. 2021-05-25]. Dostupné na: <<http://www3.ekf.tuke.sk/konfera2008/zbornik/files/prispevky/samson.pdf>>
44. SLOBODA, D. *Slovensko a regionálne rozdiely: výskumná správa*. Bratislava: Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika [online]. 2006. [cit. 2021-11-06]. Dostupné na: <https://spu.fem.uniag.sk/cvicenia/ksv/moravcikova/Sociologia%20vidieka%20a%20plh/Doplňkove%20materialy%20pre%20samostudium/Regionalny%20rozvoj/Slovensko_a_regionalne_rozdiely.pdf>
45. ŠIBL, D. et al. *Veľká ekonomická encyklopédia: Výkladový slovník A-Ž*. Bratislava: Sprint, 1996. 614 s. ISBN 80-88848-02-4.
46. ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY (2021 e) Miera voľných pracovných miest [online], [cit. 2022-04-04]. Dostupné na: <http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/pr3109qr/v_pr3109qr_00_00_00_sk>
47. ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY, Práca, Vybrané ukazovatele- metodické vysvetlivky, voľné pracovné miesta [online], 2021. [cit. 2022-02-04]. Dostupné na:

- <https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/themes/demography/labour/metadata/!ut/p/z0/04_Sj9CPyKssy0xPLMnMz0vMAfIjo8ziA809LZycDB0NDIycXQw8nXyDAk18A4wMfM31C7IdFQHLnoFx/>
48. ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY, (2020 b) Miera zamestnanosti 15 + [online], [cit. 2022-04-04]. Dostupné na: <http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN2/pr3802qr/v_pr3802qr_00_00_00_sk>
49. ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY, (2020 d) Priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca [online], [cit. 2022-04-04]. Dostupné na: <http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/np3110rr/v_np3110rr_00_00_00_sk>
50. ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY, (2021 c) Miera ekonomickej aktivity [online], [cit. 2022-04-04]. Dostupné na: <http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/pr3102qr/v_pr3102qr_00_00_00_sk>
51. ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY, (2021 a) Miera evidovanej nezamestnanosti [online], [cit. 2022-04-04]. Dostupné na: <http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/pr3108rr/v_pr3108rr_00_00_00_sk>
52. ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR, *Priemerná hrubá nominálna mesačná mzda, štvrťročné rezortné výkazníctvo*, [online]. 2013. [cit. 2022-02-04]. Dostupné na: <<https://slovak.statistics.sk/PACVPEM/vocabPagesDetails.html?id=13079&lang=s>>
53. ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR, *Hierarchický číselník štatistických územných jednotiek Slovenskej republiky* [online]. 2009. [cit. 2022-02-04]. Dostupné na: <https://slovak.statistics.sk/wps/portal/!ut/p/z1/jZBPb4JAEMU_Sw9cd2YdILW3hYOsfxIgJeBeGjSIJC5rkJavX9p4oanYuc3k9-blPdCQg26Kz7oquto2xWXY93rxHntK-D6XiLtNgIpUGPsy4SjnkP0AwUqGrrdFFNvVHJUM02QZE6Ek0CN9GPiokkWU bqI3wjW_6_HBSPyffgLQ0-8z0L8sxxGVewemIj4zWYOuD4b1R8OQiRkNV-Ku6y3J4_TdsWwOJCrQbXkq27JIH-1Q_bnrrrdXBx3s-55V1laXkh2tcfAvydneOsjHJOyHdryH7ST4BKAZXE2a5lhHJhOdqOXLF1jsKF0!>

54. ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR, Práca, Vybrané ukazovatele- metodické vysvetlivky [online]. 2021. [cit. 2022-02-04]. Dostupné na: <https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/themes/demography/labour/metadata/!ut/p/z0/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfIjo8ziA809LZycDB0NDIycXQw8nXyDAk18A4wMfM31C7IdFQHLnoFx/>
55. ŠVECOVÁ, A. - RAJČÁKOVÁ, E. *Regionálne disparity v sociálno-ekonomickej úrovni regiónov Slovenska v rokoch 2001-2013*. Regionálne dimenzie Slovenska.[online] Bratislava: UK Bratislava, 2014. 257 s. [cit.2021-05-20] Dostupné na: <http://www.regionalnageografia.sk/publikacie/pub/RDS/11_svecova_rajcakova.pdf>
56. TEJ, J. *Región a správa*. 1. vydanie. Prešov: Fakulta humanitných a prírodných vied, Prešovská univerzita v Prešove. 2002. 87s. ISBN 80-8060-139-2.
57. TRHLÍKOVÁ, J. - VOJTĚCH, J. *Sociální aspekty nezaměstnanosti mladých lidí s nízkou úrovní vzdělání*, Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2006. 68s. ISBN 80-85118-9.
58. TVRDOŇ, J. - HAMALOVÁ, M. - ŽÁRSKA, E. *Regionálny rozvoj*. Bratislava: Ekonóm, 1995. 174 s. ISBN 80-225-0671-0.
59. ÚRAD VLÁDY SR, *SR má z obdobia 2014 až 2020 nevyčerpaných až 60% zdrojov EÚ* [online], 2020. [cit. 2022-02-04]. Dostupné na:<<https://www.partnerskadohoda.gov.sk/sr-ma-z-obdobia-2014-az-2020-nevycerpanych-60-zdrojov-z-eu/>>
60. URÁMOVÁ, M. *Sociálno-ekonomické súvislosti nezamestnanosti*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2005. 98 s. ISBN 80-8083-057-6.
61. VÝROSTOVÁ, E. *Regionálna ekonomika a rozvoj* 1. vydanie. Košice: Vydavateľstvo Iura Edition. Fakulta verejnej správy UPJŠ, 2010. 152 s. ISBN 978-80-8078-361—7.
62. Zákona o službách zamestnanosti č.5/2004 Z.z
63. ŽILOVÁ, A. *Komunitná práca s komunitou s vysokou mierou nezamestnanosti*. 1.vyd.Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB Banská Bystrica, 2003. 114 s. ISBN 80-8055-721-7.